

BIZOTTSÁGI JELENTÉSEK.

I.

A KÖZÉPKORI OKLEVÉL-BIZOTTSÁG JELENTÉSE.

Liptó vármegye középkori oklevelei.

A Történelmi Társulat 1909. évi liptómegyei vándorgyűlésén az oklevelek felkutatására több bizottság alakult meg. Ezek közt a *középkori bizottság* feladata volt a megyében feltalálható középkori, tehát 1526. előtti okleveleket felkutatni, jegyzékbe venni, sőt esetleg fel is dolgozni. Ezen bizottság elnöke dr. Csánki Dezső, tagjai: dr. Békefi Remig, Géresi Kálmán és Révész Kálmán, előadója pedig ezen sorok írója volt.

Mielőtt jelentésem tulajdonképeni anyagára rátérnék, legyen szabad nekem Liptó vármegye középkori fejlődését és történetének legalább főbb mozzanatait — a nélkül azonban, hogy a tárgyat teljesen kimeriteném — vázlatosan és nagy vonásokban megrajzolni és krónikaszerűen előadni.

Történetíróink¹ eddigi kutatásainak eredményéhez képest meg lehet immár állapítani, hogy Liptó vármegye területének benépesítése a XII. századra esik. Főleg a vadászat és halászat volt az, a mi a föld népét, az első letelepülőket, ide vonzotta. Az első letelepülők kezdték el azután az itteni rengetegeket irtani, a földet feltörni, művelni, állatokat tenyészteni, a mezőgazdaságot meghonosítani, a mivel egyúttal kezdetét vette az a jó egy századon át folyó kulturmunka, a szervezkedés, készülődés hosszú százada, melynek letűntével, a XIV. század elején, ott áll előttünk teljesen készen és kifejlődve — Liptó vármegye.

Ezt a XIII. században folyó fejlődési korszakot egyes erősebb lendületek tarkítják.

E század közepe felé — sőt talán ennek már második vagy harmadik évtizedében — ki van területileg kerekítve a liptói királyi uradalom, — *predium regale* — a liptói várhoz tartozó ispánságnak területe. Ez az ispánság azonban nem lesz önálló az

¹ Bottka Tivadar, Majláth Béla, Pesty Frigyes, Tagányi Károly közismert műveire utalok.

egész XIII. század folyamán, hanem tartozékát, kiegészítőrészét alkotja az akkor már fejlettebb Zólyom (anya-) vármegyének.

A főleg *gazdasági* és csak másodsorban hadi jelentőségű lipitói várispánság XIII. századi életében epochális dátumot jelez *1265. augusztus 11-ike*, mert ekkor IV. Béla király a lipitói királyi uradalom néptömegének nagyjelentőségű kiváltságlevelet adományoz. Igaz, hogy ezt nem saját jószántából tette. Sok sérelem felpanaszlása előzte meg ezt és juttatta a dolgot odáig, hogy a király a lipitói népeknek kiváltságait írásba foglaltatta. A privilegium maga nem más, mint szabályozása azon főleg gazdasági és másodsorban jogviszonynak, a melyben a király, mint uradalmának tulajdonosa és az uradalmon élő népek egymáshoz állanak. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez a kiváltságlevél nem vonatkozik mindenkire, a ki a lipitói várispánság területén él, mert hiszen az itt élő közjogilag szabadokra ez a privilegium már tartalmánál fogva sem vonatkozhatik.

A kiváltságlevél főleg gazdasági, azután jogi tartalmú pozitív és negatív intézkedések foglalata. Meghatározza egyrészt, hogy a föld népe mivel tartozik a maga földesurának, a királynak és az uradalomban alkalmazott királyi tisztviselőknek és másrészt, hogy ennek ellenében milyen szabadságokat engedélyez a király a földesúri hatalma alatt élő népnek.

Nincs itt helye annak, hogy a privilegium tartalmát egész terjedelmében részletezzük. A ki szövegét figyelmesen végigolvassa, látni fogja, hogy az egész oklevél voltaképen hű tükre a megye területén fennállott gazdasági és jogviszonyoknak. Látni fogja, hogy az uradalom mansiókra, bizonyos egységekre volt osztva, több mansio egy aratrumot, ekealjat teszen. Ezen területi egységekhez igazodik a királynak járó szolgáltatás mennyisége. Meg van pontosan határozva pl., hogy a királyi udvarnak Zólyomban való tartózkodása alkalmával hány mansio mennyi és milyen szolgáltatással tartozik. Vizsgálva az időleges esetleges és állandóan visszatérő rendes szolgáltatásokat, azt tapasztaljuk, hogy a földművelés, méhészet, állattenyésztés ekkor már meglehetősen fejlett fokon állanak, ámde ezek mellett még mindig igen nagyjelentőségű szerepe van a vadászatnak és halászatnak, sőt az uradalom területének egy része fenn van tartva a király vadászati és halászati kedvteléseinek kielégítésére. Úgy látszik, az uradalom jókora részét nagy vadakban bő rengeteg erdőségek és apró vadakban bővelkedő rétségek foglalják el.

Kiemelendő és érdekes, hogy hogyan szabályozza a király a lipitói népek öröklési jogát. Kimondja, hogy ha valaki »heres«, azaz fileszármazó nélkül hal el, elsősorban az elhúnyt fivéréi örökölnek; ha fivére nincsen, akkor következnek az elhúnyt

leányai, ha pedig ilyen sem lenne, csak akkor következik végsősorban az elhunyt felesége. Ezek mellett azonban mindig jut valami a comesnek is.

Felemlítésre méltó nevezetessége az oklevélnek, hogy megmondja, hogy a várispánságban szereplő végrehajtó közegnek, a »preco«-nak a magyar neve: *Berten*, börtön volt.¹ Nagy kár, hogy a berten hatásköréről, szerepéről az oklevél bővebb felvilágosítást nem ad, csak annyit, hogy személye adómentes volt.

Nevezetes intézkedéseket tartalmaz az oklevél a peres eljárásra vonatkozólag is, a mennyiben megtudjuk belőle azt, hogy a pereskedés már ekkor sem volt valami olcsó szórakozás.

A kereskedelmi javak közül — a mint a turdosini vám limitációjánál olvashatjuk — főleg a posztó, az ólom, meg a (külföldi) só volt itt forgalomban. Látjuk továbbá, hogy az uradalom népei lókereskedést folytattak, azonban — úgy látszik, politikai okokból — a király a lókitelt Német- és Csehországba eltiltja.

Végül az oklevél befejező sorai azt mutatják, hogy a telepítés a lipióti uradalom területén még ekkor sem volt teljesen befejezve, mert hiszen a király a telepítést nagy anyagi előnyökben részesíti.

Körülbelül a privilegium megszületésével esik egybe a megye területén communitásokba tömörülő népeknek szabad városi kiváltsággal való felruházása. Így 1263-ban és 1265-ben kapnak IV. Béla királytól városi kiváltságokat Német-Lipcse és Hibe vagy Gibe lakosai.

1279-ben a lipióti királyi predium népeit IV. László király újabb szabadságokkal ruhazza fel. Ebből a szabadalomlevélből már erősen kilátszik az az irányzatos törekvés, hogy e várispánság a zólyomi — hogy úgy mondjuk — anyamegye fenhatósága alól szabadulni akar, a mely törekvés a XIII. század végén, vagy a következő legelején azután sikerült is.

A XIV. század elején a megye már egyházi tekintetben is ki van fejlődve. Legalább erre lehet következtetni abból a körülményből, hogy a vármegye területén működő lelkészek 1348. október 21-én confraternitást, kalendás — vagy magyarul kalandos — társulatot alakítanak. Ezen vallási célú társulatnak megalakítását Csanád esztergomi érsek jóváhagyja és kiváltságokkal ruhazza fel.²

1364-ben I. Lajos király nevezetes intézkedést tesz, mely Liptómege városainak fejlődésére nagyjelentőségű volt. Ugyanis

¹ Szamota-Zolnai: *Oklevélszótára* ezt a szót nem ismeri.

² Az oklevél eredetije a Magyar Nemzeti Múzeumban van. Kiadva: *Anjoukori Okmánytár* V. kötet 243. l. — V. ö. Majláth Béla: A lipióvármegyei kalandosokról. *Századok*. 1879. évf. 344—352. l.

a király hazánk északkeleti és északnyugati részeinek összekötésére és kereskedelmi forgalmának lebonyolítására Liptón és Turóczon át utat nyitott, a mivel a Hernád és Vág völgyét egy nagy kereskedelmi útvonallá alakította. Ez a nevezetes intézkedés főleg a kassai és szepességi kereskedők érdekében történt ugyan, a mint az a királynak 1364. október 5-én kelt okleveléből kiviláglik, melyben a kassai és szepesi kereskedőknek azt a kiváltságot adományozza, hogy közülök azok, a kik Boroszlóba vagy Csehország más részeibe mennek, »solummodo in tribus locis, videlicet in Lypto, in Turuch et in Zylna«, fizetnek a behozott vagy kivitt árúk után vámot, ¹ azonban nagyfentosságú volt ez az intézkedés a Liptó vármegye területén keletkezett városok fejlődése szempontjából is. Ha ugyanis ezen jelentésünkben később ismertetett oklevelek sorozatát végignézzük, azt fogjuk tapasztalni, hogy a liptómezei városok, mint: Német-Lipce, Rózsahely, Tarnóc, Hibe, Verbizse, kiváltságaiknak túlnyomó részét a XIV. század végén, de még inkább a XV. század első felében szerzik. Már pedig az tudvalevő dolog, hogy az állandó pénzzavarban szenvedő Zsigmond királynál a privilegiumok megszerzése néha súlyos anyagi áldozatokkal járt. Anyagi áldozatot pedig ezek a — különben nem gazdag területeken épült — városok nem hozhattak volna, hogy ha az északnyugati és északkeleti kereskedelem közvetítéséből anyagilag fel nem lendültek volna. Ezt az anyagi jóllétet és emelkedést pedig — a mint azt az oklevelekből látjuk — tényleg arra használták fel, hogy maguknak városi szabadságokat szerezzenek.

1390. vagy 1391-ben került hurokra az átkos emlékű János deák, a hirhedt oklevélhamisító. Ennek köszönhetjük azt, hogy 1391-ben Bebek nádor Liptó vármegyében kénytelen közgyűlést tartani, a mely közgyűlésen számbaveszik a megyében található okleveleket, jegyzékbe írják azok tartalmát, a melylyel mi egy végtelen beces, párját ritkító történelmi emlékhöz jutottunk. Ebből a jegyzékből sok minden egyében kívül megtudjuk azt is, hogy a megye területén a XIV. században immár három vár, ugyanannyi város és 79 helység volt.²

Azokban térjünk vissza János deák személyéhez. Ez a hirhedt férfiú nem egyedül működött, hanem többedmagával. Ugyanis ekkor, hogy modern kifejezést használjunk, egy egész bűnbándát lepleztek le. Ennek a bandának tagjai voltak valami Veres Mátyás (Rufus M. de Stuych- vagy Stanychfolwa) nevű hamispecsétkészítő, továbbá még két hamispénzverő és hamispecsétkészítő,

¹ Kassa város levéltára: Titkos rész. Telon F. No. 6.

² Ld. Szabó Károly összeállítását: *Hunyadiak kora Magyarországon*. VI. k. 282—295. 1.

névszerint: Stoysafalvai János fia Máté és Miklós fia György.¹ Míg János deákot elérte végzete és megégették, addig ez utóbbiak, úgy látszik, még jókor kereket oldottak, mert az oklevelek csak birtokaik elkobzásáról beszélnek.

A XV. században változik a helyzet Liptóban. A központtól távoleső, shezen megközelíthető és így a védelmet, a gyors hadisegítséggel való ellátást is megnehezítő határmegyét ellepik a cseh rablóbandák, megfészkelik magukat a hussziták és a XV. század középső évtizedei pusztítások, várak és városok ostroma és feldúlása, belvillongások, harci zaj közepett telnek el, megakasztva azt a békés és áldásos fejlődést, mely a XIV. század végét és a XV. század elejét jellemzi. A megye területe ezekben a nyugtalan időkben mindig azé volt, a ki annak legfontosabb várát, Likavát, másnéven Nagyvárat a kezében tartotta, úgy hogy a megye ezen századbeli története voltaképen a likavai vár történetével esik egybe.

Még 1391-ben Bebek Imre országbíró és liptóvármegyei főispán bírja »pro honore« Német-Lipce, Rózsahegy és Gibe vagy Hibe városokat, úgy látszik, Likava várával együtt.²

1406-ban a Garaiak kapják meg Likavát, meg Rózsahegy, Német-Lipcese és Gibe mezővárosokat (oppidum),³ de már 1410-ben Rózsahegy városa Musticius »maior dominus Posnaniensis« és liptóvármegyei főispán kezében van,⁴ már pedig Rózsahegy városa Likava vár tartozéka lévén, nagyon valószínű, hogy ez a vár is Musticius kezei közt volt. 1430-ban ismét egy Garai — Garai László macsóiban — áll a megye élén,⁵ nem tudni azonban, hogy az 1406-ban nekik adományozott várak és városok birtokában van-e még?

1433-ban⁶ a hussziták, úgy látszik, már szorongatják Liptót, de a megye területét ekkor még tán nem lepték el.⁷ Nemsokára azonban Giskra gyülevész népsége elárasztja a felvidéket és elkezdődik az a szomorú korszak, a mely alatt a megye

¹ Ld. Oklevélkivonatok a gróf Szentmiklósi és Óvári Pongrácz család levéltárából. *Történelmi Társ.* 1896. évf. 505—528. l. Közli: dr. Karácsonyi János.

² Német-Lipcese ltára 12. szám.

³ Orsz. Ltár. M. O. D. L. 9925, 9926.

⁴ Rózsahegy város ltára 12. szám.

⁵ Tarnócz község ltára 11. szám.

⁶ 1425—8 körül kezdenek a hussziták hozzánk betörni, 1428. szeptember 24-én Nagyszombat város körül, 1428. februárjában (Wolfurt Pál levele szerint) Selmezbánya körül, 1430. március 12-én Pozsony táján vannak stb. Múzeum. Törzsltár.

⁷ 1433. május 12-én a lőcsei tanács Liptó megyén keresztül bizonyos Dávid nevű embert küld »ad cohortem sevimorum Hussitarum«, tehát nem a megyében vannak. Bártfa város ltára.

pusztulásnak indul, a melynek vége felé a megye területén lévő városok már annyira elszegényednek és lehanyaglanak, hogy adóleszállítást, adóelengedést kell nekik a királytól kérni, mert másképp nem tudják magukat fentartani.

A század negyedik évtizedében, 1446 táján tűnik fel a megyében Giskra egyik fő zsebrákja, Komorowszky Péter,¹ a krónikások szerint a »liptói király«.² Kezére kerül majdnem a megye egész területe, főfontosságú várával, Likavával egyetemben, és magát innenfogva állandóan liptói főispánnak czímezi.³

1454-től (helyesebben talán 1455-től) 1459-ig Likava vára Szentmiklósi Pongrácz kezén van,⁴ azonban 1459-ben Komorowszky kiostromolja innen Pongráczot, a várat pedig felégeti,⁵ a mely eset után I. Mátyás király Komorowszkyknak adja Likavát.⁶ De Komorowszky garázdálkodásainak is vége szakadt. Még 1473-ban mint liptóvármegyei főispán szerepel,⁷ de már a következő évben (1474.) Mátyás király kiveri Liptóból és a megye területe felszabadul a husszita vezér évtizedes uralma alól.⁸

Komorowszky kiűzetése után Corvin János liptói herceg kezére kerül a megye és Likava vára. Már 1480-ban például a herceg Német-Lipcese várost mint sajátját említi,⁹ pedig voltképen csak 1482. április 9-én kapta meg¹⁰ Likava várát és összes tartozékait, köztük Rózsahegy, Német-Lipcese, Tarnócz és Szielnice városokat és a többi hozzátartozó helységeket. A hercegnek ezen liptómegyei uradalmaiból, egy 1491-ben készült kimutató szerint, évenként 991 és 1/2 frt jövedelme volt.¹¹

¹ 1444. február 2-án még a Giskra-ellenes Tarkói László a liptói főispán. Ld. Tóth-Szabó Pál: *Giskra*. 15. l.

² Teleki: *Hunyadiak kora Magyarországon*. II. k. 109. l.

³ »Nos Joannes de Komorow, comes Lyptowiensis et Arwaiensis etc. residens in Lykawa.« M. O. D. L. 15307. 1454. december 24., de ugyanez időtájt Szentmiklósi Pongrácz is liptói comesnek czímezi magát. 1454. november 4. M. O. D. L. 14882.

⁴ Majláth: Liptó megye törzsökös családai 44—45. lapján 1454-et mond, azonban Bártfa város levéltárában van Komorowszkyknak egy 1455. december 21-én kelt levele, melyben írja, hogy Likava és Árva várakat zálogba szándékozik adni Axamit Péternek.

⁵ Német-Lipcese ltára 26. szám.

⁶ Majláth: I. m. 44—45 l.

⁷ Német-Lipcese ltára 32. szám.

⁸ Teleki: *Hunyadiak kora* IV. k. 353. l.; Tóth-Szabó: *Giskra*. 51. l.

⁹ Német-Lipcese ltára 40. szám.

¹⁰ Dl. 37656. — 1482. április 9. I. Mátyás király János liptói hercegnek és hunyadi comesnek adja »castrum nostrum Lykowa vocatum, in comitatu Liptoviensi existens... simulcum oppidis, possessionibus, villisque ac prediis, necnon tributis ad idem castrum... spectantibus«. *Kivül: Rta folio CCCCLXXXVI per magistrum Adam.*

¹¹ Schönherr Gyula: *Corvin János* 182. l. jegyzet.

A megye, illetve Likava (és Árva) vára és tartozékai 1495-ben Szapolyai István nádor kezére kerülnek,¹ és a család kezei közt is maradnak egészen a középkor végéig.

Ebben a században a megye gazdasági szempontból fontos kiváltsághoz jut. Ugyanis 1475. április 24-én² I. Mátyás király azt a kiváltságot adja a megye lakosainak, hogy akár Lengyelországból, akár pedig Magyarország bármely részeiből vagy tartományából, onnan, a honnan nekik kényelmesebb, szállíthatnak a megye területére sőt és azt ott szabadon elárúsíthatják.

A megye területén élő népek már az Árpád-korban is Lengyelországból szereztek be ezt a fontos pénzhelyettesítő kereskedelmi és élelmiczikket, a mint azt IV. Béla királynak 1265. évi nagy kiváltságleveléből látjuk. Ennek egyszerű oka pedig az volt, hogy a megye területe minden sókamarától távol esett és a lakosság könnyebben juthatott lengyelországi, mint magyarországi sóhoz. Ezt a szokást a király privilegiumával tehát csak megerősíti, míg végre 1548-ban a XXIX. törvényezikk ezt a »iuxta eorum antiqua privilegia« fennálló kiváltságot törvénybe iktatja.

* * *

Liptó vármegye levéltárai nem ismeretlenek a hazai történetírók és kutatók előtt. Már a XVIII. században kezdtek egyet-mást a megyében lévő levéltárakból közzétenni. Az újabb időkben, így pl. a Történelmi Társulat 1872. évi szepesvármegyei kirándulása alkalmával járt Liptó vármegye levéltárában Pesty Frigyes, a hol neki »az országgyűlési törvényezikkek egy igen régi (!) gyűjteményét mutatták, mely már a XVI. század elején kezdődik.«³ Ugyanekkor megtekintette a Pongrácz család andrásfalvi levéltárát is, a mely azonban a tudós kutató várakozását ki nem elégítette.

A búvárkodók közül egy sem vizsgálta át — mert hozzá nem juthatván, nem is vizsgálhatta — oly kimerítően a megye levéltárait, mint Majláth Béla. A ki kutatásairól szóló jelentését olvassa,⁴ látni fogja, hogy mennyi akadályyal, előítélettel, féltéssel, bizalmatlansággal, nehézséggel kellett megküzdenie, mennyi

¹ 1495. május 28. Buda. II. Ulászló király jóváhagyja és megerősíti Lykava és Árva váraknak és tartozékaiknak Corvin János herczeg által 10.000 forintért Szapolyai István nádornak való zálogba adását. M. Tud. Akadémia ltára XI. kötet. *Kivül*: Rta folio CLXXXIII. anno 1495.

² Liptó vármegye ltára 4. szám.

³ *Századok* 1872. évf. 523. l. Az idézett gyűjtemény a XVI. századnak nem az elején, hanem a közepén kezdődik.

⁴ *Történelmi Tár.* 1879. évf. 285. és 715. ll. A liptóvármegyei levéltári kutatások eredményei.

keserőséget kellett a tudnivágyó kutatónak lenyelnie, a mikor például olyan válaszokat kapott, mint Szielnicz helység akkori bírójától, hogy t. i. a magyar nemesembernek kancsuka való a hátára és nem oklevél a kezébe, — mennyi szorgalommal, kitarással, a tárgy iránti előszeretettel kellett neki dolgoznia, míg elérte azt a fényes eredményt, a melyet, sajnos, nekünk már csak az idő rövidsége miatt sem sikerült elérni. Előtte a megye negyvenöt levéltára nyílt meg (és körülbelül húsz levéltárat nem látott), míg mielőttünk ennek alig a fele, körülbelül huszonnegy, ezek közül is néhányban középkori anyag nem volt. Míg öneki összesen 405 kiadatlan középkori *oklevelet* sikerült feltalálni, addig mi alig 180 kiadott és kiadatlan *darab* oklevelet láttunk.

Ma már nem tudjuk megállapítani, hogy vajjon Majláth darab szerint számított-e, vagy pedig pl. az átíró okleveleket külön vette-e és ezen az alapon számított-e? Ugyanis kézírata, a »Liptó megye oklevéltára« elveszett, elkallódott, nagy kárára tudományunknak, úgy hogy a Történelmi Társulat voltaképen újra felfedezni ment Liptó vármegyébe, újra felkutatni azokat a történelmi forrásokat, a melyeket Majláth látott, lemásolt, de sőt részben tudományosan fel is dolgozott.

Mi a következő levéltárakat láttuk :

I. Nyilvános levéltárak. Liptó vármegye, Német-Lipcse, Rózsahegy, Tarnócz, Szielnicz, nagybobróczyi plébánia, liptószentkereszti plébánia, németlipcsei plébánia. E két utóbbiban középkori oklevelek nincsenek.

II. Családi levéltárak. Balló, Bohus, Fancsali Joób, Kobilicz, Mattyasovszky, Nemes, Palugyay, Pethő-Batiz, Pongrácz, Platthy, Pruzsinszky, Rásztokay, Batiz, Dettrich, Tholt, Veszelyovszky. Ez utóbbi négy család levéltárában középkori oklevelek nincsenek, illetve a Dettrichfalvi Dettrich család középkori okleveleit be nem mutatta, noha határozott tudomásunk van arról, hogy ilyenek a család levéltárában vannak.

A féltés, a bizalmatlanság, a mely miatt Majláth annyit panaszkodott, még mind a mai napig sem oszlott el Liptóban. Szomorúan bár, de regisztrálnunk kell, hogy nagyon sok, tekintélyes családi levéltárat, melyeknek nemcsak számos középkori, de becses Árpád-kori anyaga van, nem láttunk. Így például nem sikerült a betekintésre engedélyt kapnunk az Andaházy-, Bobrovniczky-, Csemiczky-, Demke-, (a már említett) Dettrich, Loksánszky, Luby, Malatinszky, Matuska, Podhorányi, Pottornyay családok levéltáraiba. Talán itt a jövő kutatóinak több szerencsésük lesz.

A mi az általunk felvett középkori oklevelek statisztikai kimutatását illeti, az a következő :

1. Német-Lipcse város levéltára	50 darab.
2. Rózsahegy » »	29 »
3. A Palugyay család »	29 »
4. Tarnócz helység »	14 »
5. A Pongrácz család »	9 »
6. Szielnicz helység »	6 »
7. A Balló család »	6 »
8. A Bohus család »	5 »
9. A Joób család »	5 »
10. A Nemes család »	4 »
11. A Platthy család »	4 »
12. A megye »	4 »
13. A Pruzsinszky család »	3 »
14. Végül a nagybobrócezi plébánia, továbbá a Kobilicz, Mattyasovszky, Pethó-Batiz, Rásztokay-családok levéltárai két-két, összesen tehát	10 »

középkori oklevelet tartalmaznak.

A középkori oklevelek száma tehát : 178.

A megyében lévő, azonban általunk nem látott levéltárakon kívül ugyancsak sokfelé kell Liptó vármegye jövő monographusának kutatni, hogy anyagát összehordja. A Budapesten lévő nagy nyilvános levéltárak a Liptó vármegyére vonatkozó anyagban aránylag szegények. Hogy csak egy példát említsek : az *Országos Levéltár* XV. századi oklevél-anyagában csak egyetlenegy darab Liptó vármegye hatósága által kiadott oklevél van. (A Dl. 18810. számú.) Ezenkívül még Liptó földjére és családjaira vonatkoznak a Dl. 3381., 3412., 3456., 4111., 5023., 9225., 9226., 14746., 14882., 14897., 15307., 19181., 19609., 30581., 37656. stb. számú oklevelek. Ezekon felül az Országos Levéltárban őrzött Liber Regiusok a liptóvármegyei városok középkori kiváltságleveleit, majdnem kivétel nélkül, teljes szövegükben tartalmazzák. Így *Hibbe* városnak IV. Béla, III. Endre és Zsigmond királyok által adományozott kiváltságleveleit kivonatossan megerősíti I. Ferdinánd 1560. április 1-én Bécsben kelt oklevelével, a melyet később Miksa is átír. Ld. Lib. Reg. III. kötet 678. és 875. ll. Ugyanezen városnak Zsigmond király által adott 1396. és 1405. évi kiváltságleveleit megerősíti 1625. június 4-én Bécsben II. Ferdinánd király. Lib. Reg. VII. kötet 399. l.

Nagy-Bobrócznak I. Mátyás királytól 1482. április 3-án Budán adományozott kiváltságlevele Rudolfnak 1604. márczius 28-án Prágában kelt átiratában a Lib. Reg. V. kötet 680. lapon olvasható.

Német-Lipcse városnak IV. Béla király által 1263. április 4-én, Zsigmond király által 1434. december 16-án Pozsonyban

kelt, I. Mátyás király által 1459. április 29-én Budán és 1469. november 13-án adományozott kiváltságleveleket Rudolf 1604. márczius 24-én Prágában írja át. Liber Regius V. kötet 669. l. III. Ferdinánd király pedig Zsigmond királynak 1434. és I. Mátyás királynak 1480-ban kelt kiváltságlevelét írja át. Liber Regius XI. kötet 325. l. és XI. kötet 328. l.

Rózsahegy város privilegiumait kivonatosan I. Ferdinánd király 1548. november 8-án Pozsonyban írja át. Átírás alá kerülnek: II. Lajos, II. Ulászló, I. Mátyás és Zsigmond királyok oklevelei, továbbá ugyancsak II. Lajosnak egy másik oklevele, mely II. Ulászló és I. Mátyás királyok kiváltságleveleinek kivonatát tartalmazza. Liber Regius II. kötet 296. l.

1604. június 18-án Rudolf írja át a város középkori privilegiumait, még pedig két részletben. Először átírja II. Lajos királynak 1525. márczius 25-én Budán, II. Ulászló királynak 1492. február 24-én Budán, I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án, ugyanannak 1461. január 5-én Trencsénben, Zsigmond királynak 1399. szeptember 8-án Rózsahegyén, I. Mátyás királynak 1469. szeptember 14-én Budán kelt oklevelét. A második részben átírja I. Mátyás királynak 1461. január 5-én Trencsénben, Zsigmond királynak 1415. április 25-én, Tamás esztergomi érseknek 1318. november 26-án Budán kelt, Károly királynak 1390-ben (*hibásan*, mert ez voltaképen Róbert Károlynak 1340. évi oklevele a szepesi káptalan 1349. évi átiratában), I. Lajos királynak Zólyomban 1376. július 9-én és ugyanannak 1376. július 10-én Lipcsén, végül Zsigmond királynak 1399. augusztus 17-én Rózsahegyén kelt okleveleit. Liber Regius V. kötet 684. l.

Tarnócz mezőváros középkori okleveleit, nevezetesen: II. Lajos királynak 1525. évi, Zsigmond királynak 1429. évi, I. Mátyás királynak 1465. és 1480. évi, végül Hunyadi Jánosnak 1449. évi okleveleit III. Károly király 1712. július 1-én Pozsonyban írja át. Liber Regius XXIX. kötet 420. l.

Az Országos Levéltáron kívül a *Magyar Nemzeti Múzeum* törzslévéltárának több mint húsz darabja vonatkozik Liptó megyére.

Igy például:

1. 1286. IV. László király oklevele.
2. 1293. november 26. III. Endre király oklevele.
3. 1295. október 18. Ivánka turóczi prépost és conventjének oklevele.
4. 1298. január 13. Az esztergomi káptalan oklevele.
5. 1299. deczember 6. Az esztergomi káptalan oklevele.
6. 1341. november 14. A turóczi convent oklevele.
7. 1348. október 21. Csanád esztergomi érsek oklevele.

8. 1352. november 20. A szepesi káptalan oklevele. (Átírva benne egy 1239. évi oklevél.)

9. 1364. május 1.

10. 1364. november 19. I. Lajos király oklevele.

11. 1365. december 12. A turóczi convent oklevele.

12. 1368. márczius 15.

13. 1372. szeptember 6. A turóczi convent oklevele.

14. 1377. június 25. A turóczi convent oklevele.

15. 1381. szeptember 4. Liptómegeye hatóságának oklevele.

16. 1381. szeptember 21. Dömötör barsi főesperes oklevele.

17. 1410. november 7. A turóczi convent oklevele.

18. 1411. márczius 18. Zsigmond király oklevele. (Átírva benne egy 1267. évi oklevél.)

19. 1432. február 14. Borbála királyné oklevele.

20. 1490. június 15.

21. 1506. május 9. II. Ulászló király oklevele.

22. 1508. június 12. II. Ulászló király oklevele.

A Magyar Nemzeti Múzeumban letéteményezett családi levéltárak közül Liptómegeye történetére elsőrangú forrástgyűjtemény a Fejérpataky család levéltára, melynek túlnyomó része erre a megyére vonatkozik. Ezenkívül a Berzeviczy (1457., 1461. november 1.), Forgách (1340., 1443.), Balassa (1257. június 12.), Ghicz (1494.), Justh, Mednyánszky és Szentiványi családok levéltárai tartalmaznak Liptó vármegye történetére vonatkozó okleveleket.

A *Magyar Tudományos Akadémia* levéltára szintén tartalmaz néhány idevágó oklevelet. Így: 1262., 1278. (I. kötet), 1296. (II. kötet), 1337. (u. o.), 1354., 1355. (III. kötet), 1494. végül 1495-ből (XI. kötet). Mindezen oklevelek közül az Árpád- és Anjou-koriak nagy része a különböző oklevél-publicatiókban már ki van adva.

Nagyobb tömege van a Liptó vármegyére vonatkozó középkori okleveleknek a *szepesi káptalan* hiteles helyi levéltárában. Így például a liptó- és árvamegyei határjárásokat tartalmazó III. szekrényben van

1226-ből Demján határjárása, III. Scrinium, fasc. I. no. 18.

1274-ből Hibe » » » » » » 20.

1354-ből Demjánfalva és Plostin határjárása, u. o. » 17.

1360-ből Chermena » » » » 8.

1391-ből Bolsháza » » » » 19.

A VI. szekrény (Scrinium VI.) »Introductoria et Statutoria comitatus Lypto et Arva« gyűjteménynek Liptómegeyre vonatkozó darabjai a következők:

- Fasciculus I. no. 2, 3, 5, 6, 11, 18, 24.
 » II. » 3, 9, 13, 17, 28, 31.
 » III. » 1, 4, 5, 7, 17, 23, 24, 33, 38.
 » IV. » 12, 15, 17, 20, 24, 27.
 » V. » 1, 7, 25, 37, 43, 46, 51.
 » VI. » 2, 3, 5, 6.

A VI. szekrényből (»Introductoria et Statutoria diversorum comitatum«) a fasc. I. no. 17. vonatkozik Liptó megyére.

Ezenkívül a káptalannak még a középkorban kezdődő protocolumában is van liptó megyei vonatkozású középkori bejegyzés.

A *turóczi convent* levéltárának 1502—1529-ig terjedő protocoluma szintén tartalmaz a megye történetére vonatkozó középkori bejegyzéseket.

A gróf Szentmiklósi és Óvári *Pongrácz* család levéltára szintén sok liptó megyei oklevelet tartalmaz, melyeknek 1270—1483-ig terjedő regesztáit Karácsonyi János dr. tette közzé: »Oklevél-kivonatok a gróf Szentmiklósi és Óvári Pongrácz-család levéltárából«, a *Történelmi Tár* 1896. évfolyamának 505—528. lapjain.

Sok liptói vonatkozású középkori oklevél van a *Kubinyi család* várgedei és nyustyai levéltárában, melynek regesztáit ifj. Kubinyi Ferencz közölte a *Századok* 1876. évfolyamában, a zólyomgyeji kirándulásról szóló jelentés 77—102. lapjain.

Ezekon kívül Bártfa (1433. május 12., 1455. december 21., 1457. április 26., 1457. április 1., 1462. márczius 10., 1462. május 19., 1464. február 25.), Kassa, Késmárk városok levéltárában van néhány Liptóra vonatkozó középkori adat. Mennyi adat lappanghat azonban még Árva, Trencsén, Turóc, Zólyom, Bars vármegyék nyilvános és magánlevéltáráiban? azt egyelőre megmondani nem tudjuk.

* * *

A következőkben közzétesszük a megye nyilvános és magánlevéltárában folytatott kutatásaink eredményét.

I. Liptó vármegye levéltára.

A megye levéltára a megyeház földszintjén a főbejárattól jobbra, vasajtókkal és vastáblákkal lezárt helyiségekben van elhelyezve és a liptó megyei ősnemesi családból származó Tholt József vármegyei főlevéltárnok szakszerű felügyelete alatt áll. A levéltár hajdan gazdag lehetett középkori oklevelekben, ma már azonban még csak romokról sem igen lehet beszélni, mert a középkort mindössze csak néhány darab eredeti oklevél, meg másolat képviseli. A levéltár unicum-számba menő, roppant

becses darabja: az 1391. szeptember 13-án kiadott lipitói registrum, mely a megyének szinte keletkezésétől fogva pontos — ha szabad e szót használni — kataszterét adja. A nagyfontosságú oklevél erős pléhtokba elzárva külön őriztetik. Ritka nevezetességű darabja még a megye levéltárának az 1516-tal kezdődő megyei jegyzőkönyv, melynek mohácsi vészen túli lapjain nem egy becses köztörténeti vonatkozású feljegyzést is találunk, nagyobb becű azonban az egész jegyzőkönyv jogtörténeti szempontból.

A megyei levéltár középkori okleveleinek jegyzéke következő:

1. 1391. szeptember 13. Boldogasszonyfalva.

Bebek Imre országbíró és lipitói főispán Liptó vármegye közgyűlésén, hogy az átkos emlékü János deák által hamisított okleveleket az igaziak közül kiválaszthassa, az egész megyére kiterjedő oklevélvizsgálatot tart és az átvizsgált okleveleket jegyzékbe foglalja.

Hártyára írva, könyvalakban, alul selymen függő pecsét némi kis töredékével. A maga teljességében Érdy János tette először közzé a *Magyar Történelmi Tár* IV. kötetében 3—42 lapokon, azonban Érdy az eredeti példányt nem látta. Az eredeti szöveg utáni legjobb kiadását adja Horváth Sándor: *A lipitói és turóci registrum* című 1902-ben megjelent művében, a 22—59 lapokon.

Az eredeti oklevélen kívül több másolata ismeretes. Így az eredeti mellé a pléhdobozba zárva megvan az oklevél újabbról másolata. A Magy. Nemz. Múzeumban lévő példányokon kívül van még egy másolat, pl. a Pécsújfalusi Péchy-család levéltárában is.

2. 1430. április 16. »In ecclesia parochiali beati regis Ladislai in Rozumberk situata.«

Kispalugyai Mihály fia Gergely közjegyző előtt megjelenvén Miklósfia Konrád, Márton vámszedő (»theloniator«), Starko Márton, Treutyl Miklós, »Sub monte« László, Zadymmer Tamás rózsahegyi polgárok, Ferencz esztergomi kanonokot, Ozsváld tarnóci (»de Ternoch«) plébánost, Keresztély mester deákot Újfaluról, István deákot »de Beata Virgine«, Bálint deákot »de Sancta Cruce«, Bálintot »de Stoyzahaza« és végül Márk deákot ugyaninnen az egyházi fórumok előtt ügyvédekül vallják.

Hártyán, alul közjegyzői jeggyel.

3. 1458. november 1.

A szepesi káptalan előtt Kewel hazai András fia György egyrésztől, Kewel hazai Lóricuz fia Márton másrésztől a saját és rokonaik nevében megjelenvén, a lipitóvármegyei Kewelhaza birtokot illetőleg egymással egyezséget kötnek.

Hártyán, fonalon függő pecsétje elveszett. A megyei levéltár »Transactiones« című gyűjteményének első és egyetlen középkori darabja.

4. 1475. április 24. Pozsony.

I. Mátyás király Liptó vármegye közönségének a következő kiváltságot adományozza : »Ut ipsi, sive de Polonia, sive de partibus et provinciis predicti regni nostri Hungarie, unde scilicet eisdem commodius et conducibilius videbitur, iuxta antiquam ipsorum consuetudinem ac libertatem a divis . . . « stb. . . »sales ad dictum comitatum portare et ibidem libere vendere possint et valeant.«

Papiroson, újkori, 1787. évi másolatban. A megyei levéltár »Diversa privilegia« című gyűjteményében fasc. III. no. 13. jelzet alatt.

5. 1491. február 7. »Datum in castris exercitus nostri prope villam Zyna.«

II. Ulászló király Liptó vármegye közönségének megszabja azon módozatokat, a melyek mellett a János Albert herczeg elleni hadjárat céljaira szolgáló adó beszedendő és a hadbaszállás (modus exercituandi) keresztülvendő.

Papiroson, alul rányomott vörös viaszpecsét helyével.

6. 1516.

Liptó vármegye jegyzőkönyve.

Tartalmaz idézéseket, fassiókat, prorogatiókat, osztoztatásokat stb. Így pl. a protocollum 2. oldalán : »Definitum est«, hogy a Mezeháza birtok osztálya miatt folyó pert »ad proximum sedem post festum Sancti Michaelis« kell halasztani.

Vagy : 1516-ban február 12-én Német-Lipcsén tartott sedes iudiciarián »De Bernicz alias Gylen« Simon, Bálint fia megidézi a proszeki nemeseket a Bernicz helység határában történt erőszakos birtokfoglalás miatt.

Vagy : 1516. július 16-án (»Feria quarta ante Magdalene«) a megye hatósága nyomozást tart a »nobilis domine Thuoltova . . .« és ennek fia Kis-Styavniczei Bernát egyrésztől és Okolicsnai Bernát közt másrésztől, egy jobbágnak öt forintért való zálogba adása miatt folyó ügyben, mely öt forintot a nevezett asszony Okolicsnai Bernát házában lefizetvén »et dum petivisset ipsa domina literas impignoratorias ab ipso Bernardo de Okolicsna, ut iobbagione illo libere frueretur, Bernardus respondisset : Maius est dictum meum, quam ille litere, ego tamen libere remitto iobbagionem illum, quoniam ego literas non habeo hic, sed cum aliis literis repositae sunt, sed promitto fide mediante, quod illas literas tibi reddere volo.

Mindezek újkori másolatban a megye levéltárában külön is megvannak : Inquisitionum fasc. I. no. 1., Citationum fasc. 1. no. 1. stb. jelzet alatt. Maga az eredeti jegyzőkönyv papiroson, hosszukás könyvalakban, hártába kötve őriztetik.

Ezenkívül az úrbéri jegyzőkönyvek tartalmaznak középkori oklevélkivonatokat. Így pl. az úrbéri jegyzőkönyv 104. lapján meg-

találjuk Hibbe mezőváros 1265. évi kiváltságlevelének kivonatát. (1771. ápr. 6-án kelt feljegyzésben. Ugyanez jegyzőkönyvi kivonat alakjában megvan a »Privilegia« című gyűjteményben fasc. III. no. 19. jelzet alatt.)

Az úrbéri jegyzőkönyvekben 1772-ben (416. lap) megtaláljuk például Verbicze helység középkori privilegiumainak regesztáit, mivel pedig az eredeti okleveleket nem volt alkalmunk látni, közzétesszük a nevezett protocollumban olvasható regesztákat.

Anno 1412.

Litterae privilegiales Sigismundi regis Hungariae, mediantibus quibus villam suam regalem Verbicze vocatam ad castrum Újvár pertinentem et in comitatu Lyptoviensi sitam in numerum liberarum civitatum regalium aggregat, eaque privilegia, libertates et prerogativas, quibus cives de Corpona gaudent, confert.

Anno 1510.

Thomae, archiepiscopi Strigoniensis litterae, mediantibus quibus univrsis suis decimaribus seu conductoribus decimarum comitatus Lyptoviensis praecipit, quatenus cives et inhabitatores oppidi Verbicza ad solutionem ulteriorem, quoad viginti florenos ratione decimarum ab ipsis ecclesiae Strigoniensi provenire debentium compellere, aut ipsos propterea in rebus et bonis ipsorum turbare et impedire minus praesumant.

Anno 1525.

Ludovici regis privilegiales civibus oppidi Verbitza elargitae, vigore quarum in regno Hungariae tributorum tentoribus et exactoribus praecipitur, ne deinceps praefatos cives et inhabitatores prefati oppidi Verbicza tanquam a solutione tributorum exemptos, in locis tributorum ad solutionem compellere, neque eosdem in antiquis suis libertatibus et privilegiis impedire seu perturbare audeant.

E regesztákat az úrbéri jegyzőkönyvből Verbiczén, 1778. január 18-án Andaházy Mátyás, Liptó és Árva vármegyék egyesített levéltárának regesztrátora adta ki.

A levéltár elenchesai még néhány, bár valószínűleg nem eredeti, középkori oklevélre utalnak, így pl. a Relatoriae fasc. I. no. 1, vagy az Adjudicatoriae fasc. I. no. 1 jelzetű oklevelek középkoriaknak vannak jelezve, ámde a főlevéltárnok úr kijelentése szerint ezek az iratok ma már feltalálhatók nem voltak.

II. Német-Lipcse város levéltára.

Augusztus 31-én délelőtt indult el a dr. Szádeczky Lajos elnöklete alatt, Mattyasovszky Lajos, dr. Lukinich Imre és ezen sorok írójából álló bizottság Német-Lipcseré, hogy a város levéltárát átkutassa, és hála az ősök és a mai nemzedék gondosságá-

nak, gazdag az az eredmény, a melyet itt elértünk, és a melyről beszámolni az alábbiakban lesz szerencsénk.

Liptó vármegye legősibb városa egy patakoktól átszelt, kellemes völgy ölén fekszik. Hét század viharzott el immár a völgy felett, a mióta a (valószínűleg a németországi Lipcse tájékáról behozott) német-szász telepesek ezt a völgyet benépesítették. A tatárjárás után a helység már annyira fejlett volt, hogy IV. Béla király 1263-ban városi szabadságokkal ruházta fel, a melyeket fia, V. István király 1270-ben szintén megerősített és újra adományozott.

Sajátságos jelenség azonban, hogy daczára annak, hogy ennek a városnak, továbbá Liptó vármegye többi középkori városainak is, minden előfeltétel meg volt adva ahhoz, hogy szabad királyi városokká emelkedjenek, mégis soha azzá nem lettek, hanem mindvégig földesúri hatalom alatt álló *szabadalmas* városok maradtak. Ez volt a sorsa a liptómegyei Nagyvár vagy Likava várhoz tartozó Német-Lipcse városának is, mely a liptói városok közt a legelőkelőbb szerepet játszotta.

Bár a földesúri hatalom folytonosságát a XIV. században nem tudjuk bizonyítani, de már 1390-től kezdve a városnak majdnem valamennyi urát névszerint ismerjük. 1390-ben Bebek Imre országbíró bírja a várost, de csak »pro honore«. A XV. század elején a Garaiak, majd pedig körülbelől mindig azok birtokolják a várost, a kiknek kezében a likavai vár van. Tehát Gergely corbaviai comest és lipcsei kapitányt leszámítva : Komorowszky Péter, Corvin János és végül a Szapolyaiak a város urai.

A város fejlődése, úgy látszik, a XIV. század folyamán stagnál, azonban a XV. század első fele a város középkori életnek fénykora.

1419-től kezdve egyik kiváltságlevelet a másik után kapja a város. Erre az időre esik az a nagyarányú fejlődési korszak, melyet — mint azt már említettük — az Északnyugat- és Északkelet-Magyarországot összekötő nagy nemzetközi útvonalon folyó élénk forgalomnak köszönhetett a város, mely ez útvonalnak egyik állomása volt.

1434-ben kapja a város legterjedelmesebb és legpontosabban körülírt szabadságait.

Zsigmond királynak 1434. december 16-án kelt privilegiumában a város a következő, nyolcz pontba foglalt kiváltságokat kapja :

1. Plébánost szabadon választhatnak maguknak, az esztergomi érseknek való praesentálás mellett.

2. Szabadon választhatnak maguk közül bírót.

3. A város határain belül szabadon élhetnek az erdőkkel, földekkel, vizekkel, halászzattal.

4. Az országban mindenütt vámmentesek.

5. Őket sehol letartóztatni nem szabad. A kinek valami panasza van ellenük, az keresse igazát városuk tanácsa előtt.

6. Május 8-án és október 21-én minden esztendőben országos, a hét minden szombatján pedig heti vásártartáshoz van joguk.

7. Senkinek felettük sérelmes descensus-jogot gyakorolni nem szabad.

8. Mindazok, a kik a földbért lefizették és szabad költözködési engedélyt nyertek, ide minden akadály nélkül jöhetnek letelepedni és ebben ezeket senkinek akadályozni nem szabad.

A következő napon, 1434. szeptember 17-én, pedig Zsigmond király Conz Pesko fia Márton németlipcsei bíró és Venkovich Miklós ugyanottani esküdtnek a város (oppidum) közönsége nevében előadott kérelmére meghagyja az ország összes közigazgatási hatóságainak, hogy mindazon jobbágyokat, a kiknek szabad költözködési engedélyük van és a földbért lefizették, ha Német-Lipcse akarnak költözni, ezen szándékukban semmiféle czimen akadályozni ne merjék. Továbbá mind az országos, mind pedig a hetivásárokon »a sutoribus, fabris, sartoribus, panificibus et aliis mechanicis laboratoribus ac mercatoribus, tam in eodem oppido nostro Lipcse residentibus, quam aliunde ad huiusmodi fora annualia confluentibus, ipsorum res venales ab eisdem auferentes, non condignum pretium, sed quantum vellent pro ipsis rebus solverent atque darent...«, ezeket tehát a jövőben ne merjék károsítani, úgyszintén azokat sem, a kik »fruges aut alias res ad montanas nostras, aut ad alia loca venditionis causa deducunt« és azoktól ezen javakat elszedik. Megtiltja továbbá, hogy Német-Lipcse város lakosait sehol feltartóztatni és megítélni ne merjék, különösen pedig mások vétkeiért és kihágásaiért, hanem a kinek valami panasza van ellenük, forduljon azzal a város tanácsához. Végül meghagyja minden vámszedőnek, hogy ezen város lakosaitól régi szabadságaik ellenére sehol az országban vámot szedni ne merjenek.¹

Mindezen szabadságai fejében a város tartozott évenként 160 forint adót fizetni annak, a ki a várost »pro honore« bírta, ezenfelül még évente 14 forint kamara-hasznát volt köteles adni.

A város lakosai a XV. század folyamán élénk kereskedést

¹ Liber Regius V. kötet. 669. és kk. ll. — Palugyai: Németlipcsei okiratok. *Magyar Sion* III. k. 528. l.

folytattak. Bizonyítja ezt az, hogy 1419—1492-ig nem kevesebb, mint tizenkét ízben kap a város vámmentességi kiváltságlevelet.

A fő forgalmi javakat, úgy látszik, a posztó és vászon tette, melyekre nézve 1480-ban azt a nevezetes kiváltságot kapja a város, hogy ezeket az ország bármely vásárhelyén, de főleg Besztercebányán akár kicsinyben, akár pedig nagyban szabadon árúsíthatják.

Míg a város lakosai az országban mindenütt vámmentességet élveztek, addig 1508-ban úrnőjük, Szapolyai István nádor özvegye, Hedvig tescheni hercegnő elrendeli, hogy mindazon kereskedők, a kik Német-Lipce város hetivásárait látogatják, tartoznak ott a szokásos hetivásár-vámot megfizetni.

1524-ben tűz pusztítja el a város egy részét. Tizenhat ház égett le, melyeknek tulajdonosait a földesúr, Szapolyai György, kilencz évre minden rendes és rendkívüli adózás alól felmenti.

Megemlítésre méltó még az a körülmény, hogy a város tanácsa a középkorban hiteles helyi működést fejt ki. Előfordúl pl. az is, hogy a tanács királyi oklevelet ír át hiteles alakban, hiteles pecsétje alatt. (Ld. Tarnócz ltára 6. szám.) Hogy a város címeres pecsétet — még pedig nagyobb és kisebb pecsétet — használt, azt csak a XV—XVI. századra nézve tudjuk bizonyítani, azonban, hogy a város címerét még az Anjouktól kapta, azt a paizsban előforduló lilomokból lehet következtetni.

Végül a ránk maradt oklevelekből sikerült a város középkori bíráinak töredékes névsorát összeállítani, mely a következő :

1281. Staincop »villicus«.

1283. » »

1294. Gobel bíró.

1390. április 29. János bíró és a másik János *volt* bíró.

1391. szeptember 13. János (Hans) bíró »Libere ville Lipche«.
(Liptói Rgrum 45. l.)

1397. július 19. Konrád bíró.

1419. április 11. Márton bíró, András fia János, Haderdaz János és János fia Miklós esküdtek.

1434. december 16—17. Néhai Konczpesko fia Márton bíró, Vankovicz Miklós esküdt.

1435. február 17. és márczius 30. Márton bíró, Venkowycz Miklós, Schaffarn János, Czirny Eliás, Melig Mihály, György, Ambrus, Gericz Jakab, Blasko, Moler János és Motus Mihály esküdtek. Ugyanezek 1436-ban is.

1442. május 8. Schafian János bíró, Wagner Mihály és György kereskedő esküdtek.

1469. szeptember 13—14. Kunczkowycz András bíró, Péter szabó esküdt.

1470. augusztus 14. Mihály lelkész és Tamás czipész esküdt polgárok.

1473. márczius 9. Myschaw András bíró.

1496. június 15. Bálint bíró és Márton babérkoszorús, esküdt.

1519. márczius 20. Perger Seraphin bíró és Koza István esküdt.

A város középkori okleveleinek (melyek a községházán egy külön helyiségben lévő hatalmas ládában őriztetnek) jegyzéke a következő:

1. 1263. április 5. (»nonas aprilis«.)

IV. Béla király »hospitibus nostris de Lyptou¹ in villam Lypche² congregatis et congregari volentibus« szabadságokat adományoz, úgymint: Bírót szabadon választhatnak maguk közül »qui omnes causas inter se exortas iudicabit more hospitum aliorum, postquam a nobis legitime fuerit³ confirmatus«. Azután a király megállapítja és leírja a helység határait. Minden országos bíró, főleg pedig a liptói comések joghatósága alól ki vannak véve és senkinek sem szabad ezek közül felettük sérelmes descensus-jogot gyakorolni, a Reuce vízében szabad halászati joguk van. Továbbá az erdőkben és vizekben szabad arany-, ezüst- és rézturzási joguk van, az egész országban vám- és harminczadmentesek. Mindezek fejében minden mansio után Szent Márton napján földbér czimén egy aranyat tartoznak fizetni. Szabad letelepedés és országos vásártartás jogát élvezik, végül parochiális egyházukat Fülöp esztergomi érsek tanácsára minden tizedfizetés alól felmenti és megengedi, hogy a korponai és selmeczbányai (»Banensis«) parochiális egyházak mintájára szabad tizedekkel éljen (»fruatúr liberis decimis«). A plébános az esztergomi érseknek minden ötven mansio művelt föld után egy márka finom ezüstöt tartozik évenként fizetni.

Eredetije hártján, alul selymen függő pecsét töredékével.

Kiadta hibásan 1260-as dátum alatt (Ld. Dr. Karácsonyi: *Hamis, hibás keletű oklevelek jegyzéke* 56. l.) Fejér: *Codex diplomaticus* IV/3. 9—11. l., ugyanezt közli helyes dátum alatt, de kivonatosan, u. o. 124. l. Palugyai Imre: *Németlipesei okiratok. Magyar Sion* III. 525.

2. 1274.

IV. László király a liptómegyei »de villa Lypche«-i hospesek kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti V. István királynak 1270. június 24-én (»octavo kalendas julii«) kelt oklevelét, melyben a liptómegyei Lípcsén lakó vendégeknek újraadományozva

¹ Fejérnél: *Liptow*.

² Fejérnél: *Lípcsche*.

³ Fejérnél: *fuerit legitime*.

mege erősíti mindazon szabadságokat, a melyeket nekik atyja, IV. Béla király 1263-ban adományozott.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

Kiadta : Fejér : *Cod. Dipl.* V/1. 26—28. l., azonban az átíró oklevelet nem közli, de közli az egészet Palugyai Imre : *Némellipcsei okiratok. Magyar Sion* III. k. 533. l. Ld. Horváth Sándor : *Regesták a liptói és turóczyi regisztrumhoz* 16. és 19. l., 59. és 79. sz. reg.

3. 1281.

Az esztergomi káptalan »Staincopf villicus et hospites de Lypto de villa Lypcha« kérelmére átírja V. István királynak 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. a 2. számú regesztát.)

Hártyán, selymen függő pecsétje elveszett. Az átíró oklevél kiadatlan.

4. 1281. Esztergom.

Lodomerius esztergomi érsek »Staincopf villicus et hospites de Lypto de villa Lypcha« kérelmére átírja V. István királynak 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. a 2. számú regesztát.)

Hártyán, selymen függő pecsétje elveszett. Az átíró oklevél kiadatlan.

5. 1291. november 12. (»Pridie idus novembris.«)

III. Endre király a liptóme gyei »Lipche« helység vendégeinek kérelmére átírja V. István királynak 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. a 2. számú regesztát.)

Hártyán, függő pecsétje elveszett. Az átíró oklevél kiadatlan.

6. 1294. január 1.

A szepesi káptalan Gobel lipcsei bíró kérelmére átírja III. Endre királynak 1291. november 12-én kelt oklevelét, melyben átírja V. István királynak 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. az 5. számú regesztát.)

Hártyán, függő pecsétje elveszett. Az átíró oklevél kiadatlan.

* 7. 1297.

A szepesi káptalan Salamon »sacerdos de villa Lypcha« kérelmére átírja Lodomerius esztergomi érseknek 1281-ben Esztergomban kelt oklevelét, melyben átírja V. István királynak 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. a 4. számú regesztát.)

Hártyán, függő pecsétje elveszett. Az átíró oklevél kiadatlan.

8. 1324. november 8. Visegrád.

Boleszló esztergomi érsek Donch mester zólyomi comes kérelmére átírja Lodomerius esztergomi érseknek 1283. április 26-án Esztergomban kelt oklevelét, melyben Staincop lipcsei villicus kérelmére átírja Fülöp esztergomi érseknek és királyi kancellárnak 1263. május 11-én Esztergomban kelt oklevelét, melyben az érsek IV. Béla király kérelmére a Liptó provinciabeli »villa Lypche« lakosainak megengedi, hogy maguknak parochiális egyházat építhessenek,

mely egyháznak ugyanazon szabadságai legyenek, mint a melyenekkel »ecclesie parochiales de Corpona et de Šebnechbana« bírnak.

Hártyán, selymen függő pecsétje elveszett.

Kiadta : Fejér : *Cod. Dipl.* IV/3. 182—183. l. ; Knauz : *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis* I. 487. l., de mindenik csak az 1263. évi oklevelet, az átíró oklevél közül mindenik kiadatlan.

9. 1324. november 10. Visegrád.

Boleszló esztergomi érsek Donch mester zólyomi comes kérelmére átírja Lodomerius esztergomi érseknek 1281-ben Esztergomban kelt oklevelét, melyben átírja V. István 1270. június 24-én kelt oklevelét. (Ld. a 4. számú regesztát.)

Hártyán, fonalon függő pecsétje elveszett.

10. 1356. június 15. Esztergom.

Miklós esztergomi érsek Herman lipcsei plébános és lipatómegyei alesperes kérelmére átírja Boleszláv esztergomi érsek 1324. november 8-án Visegrádon kelt oklevelét, melyben átírja Lodomerius esztergomi érseknek 1283. április 26-án Esztergomban kelt oklevelét, melyben átírja Fülöp esztergomi érseknek 1263. május 11-én Esztergomban kelt oklevelét. (Ld. a 8. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel.

11. 1368. április 28. Esztergom.

Tamás esztergomi érsek a lipatómegyei Lipcsei Miklós kérelmére átírja Miklós esztergomi érseknek 1356. június 15-én Esztergomban kelt, Boleszló esztergomi érseknek 1324. november 8-án Visegrádon kelt, Lodomerius esztergomi érseknek 1283. április 26-án Esztergomban kelt átíró okleveleit és Fülöp esztergomi érseknek 1263. május 11-én Esztergomban kelt oklevelét.

Hártyán, alul selymen függő töredékes viaszpecséttel.

12. 1390. április 29. Buda.

Zsigmond király János németlipcsei bíró és a másik János volt bírónak az »in districtu de Lypkow« lévő Lipcsén, Rózsahegyen és Gibén (»Gybe«) lakó népek és vendégek nevében előadott kérelmére Bebek Imre országbírónak »pro nunc ipsas civitates pro honore tenenti« és mindenkinek, a ki ezen városokat a jövőben »pro honore« birtokolni fogja, továbbá a nemeseknek meghagyja, hogy az illető városok (civitates) lakosaitól — minden ezen városok lakosaival szemben üzött visszaélés elkerülése végett — adót vagy collectát külön királyi parancslevél nélkül szedni ne merjenek.

Hártyán, alul rányomott vörös viaszpecsét helyével.

13. 1397. július 19. Rózsahegy.

Zsigmond király előtt Konrád németlipcsei bíró, továbbá »Thomas Croatus« és Ferencz ugyanottani polgárok megjelenvén, kérelmükre a király átírja IV. László királynak 1274-ben kelt okleve-

lét, melyben átírja V. István királynak 1270. június 24-én kiadott oklevelét. (Ld. a 2. számú regesztát.)

Hártyán, alul rányomott pecsét helyével.

14. 1405. április 15.

Zsigmond király kiadja a »Decretum minus«-t. Hátlapján a következő megjegyzés: »Decretum generale pro opido Teutunicali Lipche.«

Hártyán, alul selymen függő pecsétje elveszett.

Ugyanez papiroson, újkori egyszerű másolatban.

15. 1418. november 19. »In civitate Pathaviensi cis Danubium.«

Zsigmond király Árvamegye fő- és alispánjának meghagyja, hogy Bethlen fia Márton fia Istvánt »scultetum opidi nostri Bistrich nuncupati in eodem comitatu existentis«, az ugyanezen városban fekvő soltészségével egyetemben királyi védelmébe fogadván, őt ezen soltészségben minden jogtalan támadás ellen védje meg.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.

16. 1419. április 11. Visegrád.

Zsigmond király Márton lipcei bíró, András fia János, Haderdoz János és János fia Miklós lipcei esküdt polgároknak a város lakosai nevében előadott kérelmére meghagyja az ország összes közigazgatási hatóságainak és vámszedőinek, hogy a lipceiektől sehol vámot vagy harminczadot szedni ne merjenek.

Hártyán, alul selymen függő kettős viaszpecséttel.

17. 1434. december 16. Pozsony.

Zsigmond király néhai Konczpesko fia Márton Lipcse városi (opidum) bíró és Wankowycz Miklós ugyanottani esküdtnek a város közönsége nevében előadott kérelmére — miután előbb elpanaszolták, hogy a hussziták a várost felégették és ekkor régi szabadságaikról szóló okleveleik is elpusztultak — nyolcz pontban összefoglalva megerősíti és részben újraadományozza régi szabadságaikat, köztük szabad plébános-, szabad bíróválasztást, továbbá a vámentességet meg a heti- és országosvásártartás jogát. (Ld. Országos Levéltár, Liber Regius V. kötet 371—73. l.)

Hártyán, alul a királynak selymen függő gyönyörű kettős viaszpecsétje. Regesztáját közli: Palugyai, Németlipcei okiratok. *Magyar Sion* III. 530.

18. 1435. január 23. Kispalugya.

Kispalugyai András fia Mihály, továbbá Kispalugyai Mihály fiai Gergely és Miklós, Kispalugyai Gáspár fia János, Márton fia Gáspár kispalugyai (»Kysspaludia«) jobbágyaikkal »talem cum eis fecimus ordinationem et dispositionem quod eos admittimus, ymmo presentium virtute *admisimus ad iura teutunicalia de Lypcz tenenda, sic, quod inter se iudicem statuunt et singulas causas diiudicent exceptis criminibus homicidii incendii et furtu (sic!) quas autem causas inter se decidere non valuerunt, ut inde requirant*«. Ezenfelül az Aczemycz

nevű erdőt adják nekik, egészen a Buczk nevű hídig, továbbá földet »usque ad metas Bodafalwa. Item aquas a molendino Bodí usque ad Damyanifalwa liberas eis permittimus piscandi«, a többi vizeket mind maguknak tartván fenn. »Item sessiones teneant et edificent ac vendant *more civili Lypczensis* ac vendita curia libere recedant«. Mindezek fejében a jobbágyok minden fél telek (fundus) után, évenként három részlethen, egy arany forintot tartoznak fizetni, ezenfelül meg vannak állapítva a természetbeli úrbéri tartozások is.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

19. 1435. február 17. Német-Lipcse.

Márton németlipcsei bíró, továbbá Venkowycz Miklós, Schaffarn János, Czirny Éliás, Melig Mihály, György, Ambrus »lanifex«, Gericz Jakab, Blasko, Moler János és Motus Mihály németlipcsei esküdtek Kispalugyai András fia Mihály, Kispalugyai Gáspár fia János, továbbá Márton fia Gáspár, Mihály fia Gergely és Miklós kérelmére átírják a Kispalugyaiak és jobbágyaik közt 1435. január 23-án Kispalugyán létrejött úrbéri egyezséget. (Ld. a 18. számú regesztát.)

Hártyán, közepén kissé kopott írással, alul Német-Lipcse város fekete viaszba nyomott remek függő pecsétjével, melynek ábrája: hasított paizs, (heraldikailag) jobboldalán pólyákkal, baloldalán Anjou-liliomokkal. A paizs felett csillag, félhold (fogyó), csillag: * (* , a paizs mellett oldalt egyik felén kapa, másik oldalán csákány látható. Körirat: † SIGILLVM LIPCZENSE.

20. 1435. márczius 20.

A szepesi káptalan Kispalugyai Drosgye Tamás (T. »Drosgye dicti«) fia Balázs fia Péter kérelmére átírja Márton németlipcsei bíró és a tanács 1435 február 17-én Német-Lipcse kelt oklevelét, melyben átírják a Kispalugyaiaknak 1435. január 23-án Kispalugyán kelt oklevelét. (Ld. a 19. számú regesztát.)

Hártyán, selymen függő pecséttel.

21. 1438. február 18. Buda.

Albert király minden harminczadosnak és vámszedőnek, továbbá minden viceharminczadosnak és vicevámszedőnek »in possessionibus Radna, Zenthmarthon, Lanchwa, Nedasyr et Swchan vocatis, sed et in nonnullis aliis possessionibus in comitatibus Lyptoviensi et Zolyensi« meghagyja, hogy Lipcse »oppidum« lakosaitól a fenti harminczad és vámhelyeken vámot szedni ne merjenek.

Hártyán, alul rányomott töredékes vörös viaszpecséttel.

22. 1442. május 8. Lipcse.

Holy János és Hauly fia Milye a lipcsei alsómalom molnárai Schafian János lipcsei bíró, továbbá Wagner Mihály, György kereskedő ugyanottani esküdtek és Rikolf László Mátyás nevű familiárisa előtt bizonyos pénzüsszeget illetőleg egyezséget kötnek Gergely lipcsei plébánossal.

Papiroson, alul fekete viaszba nyomott pecsétje elveszett.

23. 1447. július 31. »Datum in descensu nostro exercituali campestri prope villam Gaalch.«

Hunyadi János kormányzó Gergely corbaviai comesnek, a ki jelenleg Lipcse várát birtokolja, továbbá ennek várnagyának a lipcse megyei »*civitatis regalis Lipche thewtunicalis*« panaszára meghagyja, hogy ezen város lakosaitól a Zsigmond és Albert királyoktól nyert szabadalomlevelek ellenére vámot szedni vagy szedetni ne merjenek.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

24. 1447. szeptember 19. Buda.

Hunyadi János kormányzó (Gergely) corbaviai comesnek Lipcse város (civitas) közönsége abbéli panaszára, hogy őket úgy vámhelyein, mint pedig általában kereskedelmi ügyeik lebonyolításában régi szabadságaik ellenére folyton zaklatja, meghagyja, hogy ezen zaklatást annál is inkább hagyja abba, mert Guthi Ország Mihály nádornak, továbbá Szentmiklósi Pongrácznak, a felsőrészek kapitányainak meghagyta, hogy a lipcseieket szabadságaikban minden nyitalkán támadás ellen védjék meg.

Papiroson, töredékes vörös viaszpecséttel.

25. 1453. június 5. Buda.

V. László király a Magyarország határain lévő összes harminczad- és vámszedőknek a lipcse megyei Német-Lipcse város (civitas) közönségének panaszára meghagyja, hogy ezen város lakosaitól sehol harminczadot vagy vámot szedni ne merjenek.

Papiroson, alul rányomott vörös viaszpecsét némi töredékével.

26. 1459. április 19. Buda.

I. Mátyás király előtt megjelenvén Kowczowicz András lipcsei polgár, a város közönsége nevében előadta, hogy a város oklevelei Nagyvárbán (Castrum Magnum) »ubi causa tutoris conservationis reposita fuerant«, a várnak Komorowszky Péter által történt ostromakor elégték, kéri tehát a királyt, hogy a város adóját állapítsa meg, mire a király — három, Komorowszky Péter által kiállított nyugta alapján — a város adóját évenként két részletben, Szent György napkor és karácsonkor fizetendő 160 forintban szabja meg. (Ld. Országos Levéltár, Liber Regius V. k. 673—675. l.)

Hártyán, alul a királynak selymen függő, vörös viaszba nyomott titkos pecsétjével.

Kiadta: Palugyai Imre, Németlipcsei okiratok. *Magyar Sion* III. k. 530. l.

27. 1469. szeptember 13.

I. Mátyás király Kowczowicz András németlipcsei bíró és Péter szabó ugyanottani esküdt kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti I. Mátyás királynak 1459. márczius 18-án Budán kelt oklevelét. (Ld. a 26. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő törött kettős viaszpecséttel. Ugyanez papíroson egyszerű másolatban az okolicsnói gvardián által 1530. május 1-én kiadott másolatban.

Kiadta: Teleki, *Hunyadiak kora* XI. 389. l.

28. 1469. szeptember 13.

I. Mátyás király Kunczkowycz András németlipcsei bíró és Péter szabó ugyanottani esküdtnak a város (civitas) közönsége nevében előadott kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti Albert királynak 1438. február 14-én Budán kelt átíratában Zsigmond királynak 1419. április 11-én Visegrádon kelt oklevelét. (Ld. a 16. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő, ép, kettős viaszpecséttel.

29. 1469. szeptember 14. Buda.

I. Mátyás király Kunczkowycz Andrásnak, a lipcse megyei Német-Lipcse bírájának, továbbá Péter szabó ugyanottani esküdtnak a város (civitas) közönsége nevében előadott azon kérelmére, hogy a kamara-használat kiváltságát adományozza újra, mert az erről szóló oklevelük akkor, a midőn Komorowszky Péter néhai Szentmiklósi Pongrácz Nagyvár nevű erődjét ostromolta, elégett, a király tehát engedve a kérelemnek, a város kamara-hasznát évenként 14 forintban állapítja meg.

Kívül: Rta folio CCLXXXIII. M. Jwsth.

Hártyán, alul selymen függő, ép pecséttel.

30. 1470. április 2. Buda.

I. Mátyás király Szapolyai Imre szepesi örökös grófnak, Baymóczi Onofrius fiai Imréné és Albertnének, »Swchan«-i Mártonnak és Bertalannak, továbbá ezek vámszedőinek és más minden rendű és rangú vámhelytulajdonosnak Német-Lipcse város (oppidum) közönségének kérelmére meghagyja, hogy ezektől régi szabadságaik ellenére vámt szedni ne merjenek, mert ellenkező esetben a megye hatósága útján fogja őket ezen szabadságok tiszteletben tartására kényszeríttetni.

Hártyán, alul rányomott vörös viasz töredékével.

31. 1470. augusztus 14.

A szepesi káptalan Mihály lelkész (presbiter) és Tamás czipész németlipcsei esküdtpolgároknak a város közönsége nevében előadott kérelmére átírja I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án kelt oklevelét, melyben átírja Albert királynak 1438. február 14-én Budán kelt átíratában Zsigmond királynak 1419. április 11-én Visegrádon kelt oklevelét. (Ld. a 28. számú regesztát.)

Hártyán, alul fonalon függő elkopott pecséttel.

32. 1473. február 9. Buda.

I. Mátyás király parancslevele főleg Szapolyai Imre örökös grófhoz, »Emerico Nofforii de Baymocz« esztergomi várnagyhoz, ennek fivéréhez Alberthez, a Szuchánban lakó Mártonhoz és Albert-

hez, Szentmiklósi Pongrácz Venczelhez »signanter in Markwowska et Ozlany tributa tenentibus«. Janowszky János lipetómegeyi alispán és Komorovszky Péter lipetói és árvai főispán familiárisa, továbbá András németlipcsei bíró a németlipcseiek, továbbá Rózsahegy, »Wyrbyczya et Gybys« lipetómegeyi városok (oppida) közönsége nevében megjelenvén, előadták a királynak, hogy a nevezett városok, főleg azonban Német-Lipcse város lakosai Zsigmond és Albert királyok kiváltságlevellei alapján mindenütt vámmentességet élveznek, mégis a fentnevezettek tőlük vámot követelnek, mire a király a felsorolt uraknak meghagyja, hogy ezen városok lakosaitól régi szabadságaik ellenére vámot szedetni ne merjenek, mert ellenkező esetben a vámhelyeket az illető vármegye fő- vagy alispánja által »pro nostra maiestate« lefoglaltatja.

Hártyán, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.
33. 1473. márczius 9.

A szepesi káptalan Myschaw András lipcsei bíró és Kuncz Miklós ugyanottani polgárnak Lipcse város közönsége nevében előadott kérelmére átírja I. Mátyás királynak 1473. február 9-én Budán kelt oklevelét. (Ld. a 32. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel, mely azonban valószínűleg nem az eredeti.

34. 1473. márczius 29. Szepes vára.

Szapolyai Imre szepesi örökös gróf »Laurentio tributario nostro in Lwchywna constituto« megparancsolja, hogy »a civibus et populis in opidis Lypche, Rosomberg, Verbycze et Gybe«, a midőn javaikkal ezen a vámhelyen akár jövet, akár menet keresztülhaladnak, »nullum tributum, nullamve solutionem infra octavum diem festi Penthecostes proxime venturum exigere et recipere presumas, habeas enim sufficientem cautionem« ezen polgároktól, nehogy »alii homines sub nomine ipsorum ambularent absque solutione per ipsum tributum nostrum«; azonfelül a gróf némely oláhjainak (Valachorum) kérelmére még elrendeli, hogy ezen városok lakosait személyükben vagy javaikban zaklatni vagy feltartóztatni ne merje.

Utóirat: »Promiserunt enim cives ipsi singulos eorum cohabitatores cum literis et sigillis mittere, qui per nostrum tributum facere habebunt iter suum. Datum, ut supra.

Papiroson, alul vörös viaszpecsét töredéke.

35. 1474. július 20. Szepesvára.

Szapolyai Imre szepesi örökös gróf az »in Lwchywna constitutis« vámszedőinek »opidi Lypcha« közönségének kérelmére meghagyja, hogy miután ezen város lakosait a legközelebbi pünkösdnapiig a Lucsvnán való vámfizetés alól felmentette, tőlük vámot szedni ne merjenek.

Papiroson, alul rányomott pecsétje elveszett.

36. 1475. május 23. Buda.

I. Mátyás király Rózsahegy, Kőrmöczbánya és Besztercebánya (»civitatum«) városok közönségének, Német-Lipcese város (civitas) közönsége panaszára meghagyja (ezek közt pedig főleg Rózsahegy város közönségének), hogy a németlipcseieket régi szabadságaik ellenére »ad nullos inconvetos census aut novas depositiones rerum mercimonialium ac aliarum quarumcumque solutionum, ut prefertur de novo institutorum« kényszeríteni ne merjék és ennek meg nem fizetése esetén őket ne zaklassák vagy károsítsák.

Hártyán, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.

37. 1475. május 24. Buda.

I. Mátyás király Kinizsi Pálnak Német-Lipcese város (civitas) közönsége kérelmére meghagyja, hogy Onoffrius fia Imrét intse meg, hogy ezen város lakosaitól »in locis tributorum suorum tributum non exigat«, ha pedig mindezek daczára ezt mégis megtenné, akkor Imrének azon vámhelyét, a hol »dicti cives nostri impeterentur, pro nostra maiestate occupes« és mindaddig, míg más parancsot nem kap, tartsa elfoglalva.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

38. 1475. augusztus 9. Buda.

I. Mátyás király Francz trencsénvári kapitánynak, Zamorowi Miklós ugyanitteni várnagynak, továbbá a Trencsén városi vámszedőknek Német-Lipcese város (civitas) közönsége panaszára meghagyja, hogy ezen város lakosaitól régi szabadságaik ellenére Trencsén városában vámot szedni ne merjenek.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét.

39. 1477. augusztus 16. Német-Lipcese.

Barnabás »ad Beatam Virginem« plébános és lipptói alesperes, Mátyás németlipcsei és Ambrus rózsahegy plébánosok, továbbá Kispalugyai Miklós és Miklós »de Sczawnicza« lipptóvármegyei nemes földbirtokosok, Groff János, Kuncz György »cives de Monte Sancti Georgii«, végül Trenoff és Sworadsski rózsahegy polgárok mint választott bírák a Chien Lukács németlipcsei polgár és a németlipcseiek közt folyó perben lőcsei és más tanúkat hallgatnak ki.

Papiroson, egyszerű egykorú másolatban.

40. 1480. február 13. Buda.

I. Mátyás király Rozgonyi Lászlónak (Corvin) János lipptói herceg jelentése alapján meghagyja, hogy »populos et jobagiones ipsius (t. i. ducis) in oppido suo Lypeche Thewtunicali commorantes« régi szabadságaik ellenére »cum solutione tributorum compelli facere non presumatis«.

Papiroson, alul vörös viaszpecsét némi töredékével.

41. 1480. június 1. Buda.

I. Mátyás király (Corvin) János lipptói herceg kérelmére a lipptóvármegyei »Thewtunicalis Lipch« város (civitas) lakosainak azt a

kiváltságot adományozza, hogy az ország határain belül tartott országos- és hetivásárokon, főleg pedig azokon, melyeket Besztercebánya városában szoktak tartani, »pannos suos et telas particulatim et per ulnas libere venditioni (exponere) possint ac de equis, per quos bona sua et sarcinas ducere solent, aut vectoribus suis, nullum penitus tributum solvere teneantur«.

Hártyán, alul selymen függő, töredezett, vörös viaszpecséttel.
42. 1489. június 19. Buda.

I. Mátyás király Szapolyai István szepesi örökös grófnak, továbbá »Swchan«-i Mártonnak és Bertalannak és ezek vámszedőinek, továbbá minden más vámhelytulajdonosnak meghagyja, hogy Német-Lipce város (oppidum) lakosaitól, ezeknek kereskedelmi javai és árúi után vámot szedni vagy pedig szedetni ne merjenek.

Hártyán, alul papírba nyomott újkori német császári és magyar királyi pecsét van ráragasztva.

43. 1492. február 26. Buda.

II. Ulászló király az ország összes közigazgatási hatóságainak, továbbá vámszedőinek és vámhelytulajdonosainak »civitatis Lypche theutunicalis« közönségének kérelmére meghagyja, hogy ezen város lakosaitól vámot szedni ne merjenek és őket a vám meg nem fizetése miatt zaklatni ne merjék.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.

44. 1496. június 15. (»decima quinta die mensis iunii«) Buda.

II. Ulászló király Bálint németlipcei bíró »et Martinus Baccalarius« ugyanottani esküdtpolgárnak a város (oppidum) közönsége nevében előadott kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án kelt átíratában, Albert király 1438. február 14-én Budán kelt oklevelét, melyben átírja Zsigmond királynak 1419. április 11-én Visegrádon kelt oklevelét. (Ld. a 28. számú regesztát.)

Kívül: Rta folio CCLXXX. Anno 1496.

Hártyán, alul selymen függő töredezett kettős pecséttel.

45. 1508. június 11. Trencsén vára.

Hedvig tescheni hercegnő, Szapolyai István nádor özvegye minden kereskedőnek, kalmárnak üdvöt. Lipce város (civitas) polgárai panaszt emeltek, hogy némely kereskedők, »qui causa mercancie ad ipsam civitatem nostram Lypcze, tempore fori ebdomadalis« árúikkal idejönnek, a régi szokás alapján fizetendő vámot — »tributum consvetum« — vonakodnak megfizetni, meghagyja tehát ezen kereskedőknek, hogy a szokásos vásárvámot annál is inkább fizessék meg, mert máskülönben felhatalmazza Lipce város lakosait, hogy vonakodásuk esetén őket ezen vám megfizetésére alkalmas eszközökkel kényszerítsék.

Papiroson, alul papirossal fedett, vörös viasz gyűrűs pecséttel.

46. 1518. február 28. Buda.

II. Lajos király az ország összes közigazgatási hatóságának meghagyja, hogy Német-Lipce város polgárait, midőn az országban »pro victuum suorum necessaria acquisitione« járkálnak, senki panaszára feltartóztatni és felettük ítéletet mondani ne merjenek, hanem a kinek valami panasza van ellenük, az keresse igazát a város (oppidum) tanácsa előtt. Továbbá, miután a város lakossága régi kiváltságok alapján a vám és harminczad fizetése alól fel van mentve, tőlük sehol az országban vámot vagy harminczadot szedni ne merjenek.

Hártyán, alul papirossal fedett, rongált, vörös viaszpecséttel. Ugyanezen oklevelet átírja 1527-ben Szapolyai János király.

47. 1518. június 20. Trencsén vára.

Szapolyai János szepesi örökös gróf, erdélyi vajda és a székelyek ispánja, továbbá fivére Szapolyai György minden harminczad- és vámszedőnek meghagyják, hogy Német-Lipce város lakosaitól, régi szabadságaik ellenére, az ország határain belül harminczadot vagy vámot szedni ne merjenek.

Papiroson, alul papirossal fedett, vörös viaszba nyomott gyűrűs pecséttel.

48. 1519. márczius 20. Buda.

II. Lajos király Perger Seraphin németlipcsei bíró és Koza István esküdpolgárnak a város (oppidum) közönsége nevében előadott kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti II. Ulászló királynak 1496. június 15-én Budán kelt oklevelét, melyben átírja I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án kelt és Albert királynak 1438. február 14-én Budán kelt átíró okleveleiben Zsigmond királynak 1419. április 11-én Visegrádon kelt oklevelét. (Ld. a 44. számú regesztát.)

Hártyán, az oklevél szövegének első sora díszes aranyos írással írva, alul selymen függő viaszpecséttel.

49. 1524. június 12. Trencsén vára.

Szapolyai György szepesi örökös gróf a »Liphthowiá«-ban fekvő Német-Lipce város (oppidum) közönségének kérelmére azokat, a kik a napokban dühöngött nagy tűzvész folytán nagy szükségben vannak, kilencz évig minden rendes és rendkívüli adó fizetése alól felmenti, a miért is Zsámbokréthy Péter likavai várnagynak és a jövő várnagynak meghagyja, hogy a tizenhat leégett házban lakó polgároktól a mondott időn át semmiféle adót ne szedjen, a mely időn belül tartoznak az illető polgárok a leégett házakat felépíteni.

Papiroson, papirossal fedett vörös viaszba nyomott gyűrűs pecséttel.

50. 1526. április 3.

(Német-) Lipcse városának bizonyságlevele arról, hogy Benzo németlipcsei lakos (opidaneus) tisztességes, keresztényi életmódot folytatott.

Papiroson, alul a város fekete viaszba nyomott kisebb pecsétjével.

III. Rózsahegy város levéltára.

A megye nyilvános közlevéltárai közt a második helyen áll a kies fekvésű Rózsahegy város levéltára. A középkorban jelentékeny szerepet vivő várost szorgalmas polgárai igyekeznek a jelenben még jelentősebbé fejleszteni, a mihez mindenesetre hozzá fog járulni a város kiadandó oklevéltára és monographiája. Ugyanis Társulatunk várdorgyülésének hatása alatt a város agilis polgármestere, dr. Székely Miklós elhatározta, hogy a város oklevéltárának kiadását és monographiájának megírását tőle telhetőleg támogatni és szorgalmazni fogja. A midőn ezen dicséretet érdemlő eszme kivitelére kérjük őt, egyben nem mulaszt-hatjuk el kiemelni azt, hogy nemcsak az egész megyében, de talán az egész országban Rózsahegyben vannak az oklevelek legjobb elhelyezve és megőrizve. Ugyanis az újonnan épült városház polgármesteri szobájában elhelyezett tűzmentes vaspánczél-szekrény egy része szolgál az oklevelek őrzésére.

Az a város, mely multjának emlékeit így megbecsüli, méltó arra, hogy fényes jövőben legyen osztályrésze!

A város középkori okleveleinek jegyzékét — részben kedves barátom, Horváth Sándor jegyzeteinek felhasználásával — az alábbiakban teszem közzé:

1. 1340. november 14. »In Lypeche in provincia Zoliensi.«

I. Károly király Hannus (János) rózsahegy-i villicus, »Petrus dictus de Scepus et Kunchul« rózsahegy-i polgárok (»cives de Rozumberg«) kérelmére, a város polgárainak ugyanazon szabadságokat adományozza, mint a melyekkel a lipcsei (Lipche) népek és vendégek élnek. Úgymint: Hogy bírót a lipcseiek szokása szerint maguk közül választhatnak maguknak, a ki minden ügyet elbírálhat »preterquam a nobis legitime fuerit confirmatus«. Minden országos bírónak, de főleg a lipcsei comesnek bírói joghatósága és descensusa alól mentesek. A Reuce vizét halászatra szabadon használhatják. Az alant leírt határokon belül szabadon vadászhatnak, madarakat foghatnak, halászhatnak és malmokat állíthatnak fel. Aranyat moshatnak, bánya- (arany, ezüst, réz) turzási szabadsággal élhetnek, de a haszonból tartoznak a királynak járó részt megadni. Évenként három részletben, úgymint: Szent György napkor 20, Szent Miklós napkor 10 és végül karácsonykor 20, összesen tehát

50 márkát tartoznak a király számára fizetni. Végül földjük határait a király Péter fia Tamás csókakői várnagy és lipiói comes referadája alapján megállapítja és körülírja.

Hártyán, kívül rányomott viaszpecsét helyével.

Kiadta : Fejér, *Cod. Dipl.* VIII/4. 376. l., de hibás dátummal. V. ö. Horváth, *Regeszták* 43. l., 231., 232. sz. regesztá.

2. 1349. december 13. körül.

Az esztergomi káptalan Horbort fia János »iudex de Rosumbregh« kérelmére átírja I. Károly királynak 1340. november 14-én Zólyom-Lipcén kelt oklevelét. (Ld. az 1. számú regesztát.)

Kissé rongált hártván, pecsétje elveszett.

3. 1376. július 9. Zólyom.

I. Lajos király Péter fia Rudolfnak a rózsahegy tanács panaszára meghagyja, hogy a nevezett városnak határain belül lakó jobbágyokat a collecta megfizetésére szorítsa, mert másképp felhatalmazza Rózsahegy város polgárait, hogy a jobbágyoktól a collectát kényszereszközökkel is behajthassák.

Papiroson, alul töredezett vörös viaszpecséttel.

4. 1376. július 9. Zólyom.

I. Lajos király a Rózsahegy város (civitas) körül lakó nemeseknek a város közönsége panaszára meghagyja, hogy a város határából a termést ne lopják el és a várost ne károsítsák.

Papiroson, alul vörös viaszpecsét töredékével.

5. 1399. augusztus 17. Rózsahegy.

Zsigmond király a lipióvármegyei Rózsahegy (Rosemberg) város (civitas) népeinek és vendégeinek azon kiváltságot adományozza, hogy sem kereskedelmi, sem pedig más javaik után sehol az országban vámot fizetni nem tartoznak.

Hártván, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

6. 1399. szeptember 8. Rózsahegy.

Zsigmond király a lipióvármegyei Rózsahegy városában lakó népeknek és vendégeknek a többi szabad városok mintájára vámmentességet adományozván, meghagyja a vámosoknak és vicevámosoknak, hogy ezen város lakosaitól vámot szedni ne merjenek.

Hártván, alul töredékes vörös viaszpecséttel.

7. 1399. szeptember 8. Rózsahegy.

Zsigmond királynak az előbbivel azonos tartalmú oklevele. (Ld. a 6. számú regesztát.)

Hártván, alul vörös viaszpecsét helyével.

8. 1399. szeptember 8. Rózsahegy.

Zsigmond királynak az előbbivel azonos tartalmú oklevele. (Ld. a 6. számú regesztát.)

Hártván, alul rányomott vörös viaszpecsétje elveszett.

9. 1405. [április 15.]

Zsigmond király kiadja a »Decretum minus«-t. Hátlapján a következő egykorú feljegyzés: »Civitas Rosumberk«.

Rongált hártván, alul selymen függő pecsétje elveszett.

10. 140[5]. április 15. (»decimo septimo kalendas mensis Maii.«)

Zsigmond király a »Nicolaus dictus Tylws« lipcsevármegyei rosombergi bírónak és Konrád ugyanottani polgárnak a város közönsége nevében előadott kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti Tamás esztergomi érseknek 1313. november 26-án Budán kelt oklevelét, melyben Donch mester zólyomi comes kérelmére írásba foglalja mindazon szabadságokat, a melyeket ő (t. i. Donch mester) a rosembergi polgároknak és vendégeknek adományozott, megengedvén, hogy ugyanazon szabadságokkal éljenek mint a lipcseiek, hogy t. i.: Maguknak bírót választhatnak, a ki a polgárok ügyeiben maga, míg a polgárok és idegenek közt fenforgó ügyekben az idegenek comesével ítél. Szabadon választhatnak maguknak parochust. A város határain belül szabadon vadászhatnak és halászhatnak, kivéve mégis a Vág folyót, a melyben nem szabad nekik halászni. »Item, quod hospites eorum ville Rosumbergh nullum ibidem tributum scilicet in foro eorundem venali solvere tenebuntur.« Átírja továbbá a király I. Károly királynak 1340. november 14-én Zólyom-Lipcsén kelt oklevelét, melyet az esztergomi káptalan 1349. december 13. körül ír át. Átírja azután I. Lajos királynak 1376. július 9-én Zólyomban kelt oklevelét, melyben meghagyja, hogy azon esetben, ha a rózsashegyi határokon belül fekvő helységek lakosai a collecta miatt viszálykodnak, Rózsashegy város tanácsa előtt kötelesek igazukat keresni. Átírja továbbá I. Lajos királynak 1376. július 10-én Lipcsén kelt oklevelét, melyben a város mellett fekvő hegy alatti allodiumokra vonúlt polgároknak a kocsmáltatást, bor-, sörmérést megtiltja, meghagyván a város bírójának, hogy az itt talált italokat foglalja le. (»Intelleximus, quod nonnulli ex vobis ac hospitibus vestri in medio residentibus se de dicta civitate nostra Rosomberg et eius monte ad allodia eorum sub iam dicto monte habita se transtulerunt moraturos, ibidem homines hospitando et eorum res vendendo, domus habitationis ipsorum in dicta civitate Rosomberk devastari permitiendo, quod nullomodo consentimus«, megparancsolja tehát a város közönségének, hogy a jövőben ne merjenek »neque vinum, neque cervisiam sub ipso monte vendere«, hanem csakis a városban, a ki pedig mégis megtenné, attól a város bírójától a város italt foglalja le. »Volumus, ut unusquisque civium de dicta Rosomberk et non unus aut duo tantum communem habeant lucrum.«) Végül átírja Zsigmond királynak 1399. augusztus 17-én Rózsashegyen kelt oklevelét. (Ld. az 1., 2. és 5. számú regesztákat.)

Hártván, alul selymen függő viaszpecséttel.

Kiadta : az 1318. évi oklevelet Fejér : *Cod. Dipl.* VIII/2. 167 l. ; az 1376. jul. 9-én keltet Fejér : U. o. IX/5. 85. l. Ld. Országos Levéltár : Liber Regius V. kötet 695. s. kk. ll.

11. 1405. augusztus 5. Buda.

Zsigmond király minden várnagyának, tisztjének, vámszedőjének, továbbá a királyi vámhelyek birtokosainak meghagyja, hogy Rosumbergh város (civitas) lakosaitól és kereskedőitől vámot szedni ne merjenek.

Hártyán, kívül rányomott pecsét helyével.

12. 1410. május 1. Végles.

Zsigmond király »nobili Musticio maiori domino Posnaviensi« és lipótvármegyei comesnek »et nunc civitatem nostram Rosomberk vocatam tenenti et gubernanti« előadja, hogy megjelenvén színe előtt Jakab fia Miklós rózsahelyi esküdt és Cuchk Péter ugyanottani bíró, a város közönsége nevében panaszt emeltek, hogy Musticius a város lakosaitól, régi szabadságaik ellenére, jogtalan adót és más egyéb szolgáltatást követel. Mivel pedig ők csak évi ötven márká adót tartoznak fizetni, szigorúan meghagyja a király, hogy a jövőben ezen város lakosaitól sem ő, sem pedig hivatali utódai a mondottnál több adót vagy pedig más szolgáltatást követelni ne merjenek.

Hártyán, kívül rányomott vörös viaszpecsét helyével.

13. 1423. július 23. Selmezbánya (»Sebnycz«).

Zsigmond király Mártonnak, Rózsahely város (civitas Rosenbreg) bírójának és Bálint ugyanottani esküdtnek kérelmére átírja és megerősíti Berzeviczi Henrik fia Péter tárnokmester, szepesi és lipóti comesnek 1421. márczius 4-én Budán kelt ítéletlevélét, melyben a király meghagyására eldönti »causam inter iudicem iuratosque cives montis Rosenbreg ab una, ex altera vero partibus hospitem et populorum de sub monte eiusdem civitatis Rosenbreg, de et super tabernarum conservatione, hospitem susceptione et collectione, necnon ibidem sub monte forizatione per ipsos hospites sub monte fienda«. A tárnokmester pedig a budai, pesti, nagyszombati, esztergomi és más városok meghívott tanácsainak közbejöttével úgy ítél, hogy a hegy alatti polgárok és vendégek »hospites colligere et suscipere valeant, sed tabernam penitus nullam possint conservare, neque aliquem potum, sit vinum vel cervisia, aut alicuius (sic!) alterius generis liquor, propinare et victualia, que causa fori afferentur, non debeant emere nisi in loco fori«.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

14. 1429. június 27. Pozsony.

Zsigmond király Boldizsár rózsahelyi bírónak és János ugyanottani esküdtnek a (Rosembergh) város közönsége nevében előadott panaszára meghagyja Mesempeki György fia János lykwai várnagyának, hogy a nevezett város polgáraitól azon az évi ötven márkán

felül, a mit régi kiváltságaik értelmében a királynak fizetni tartoznak, semmiféle más adót vagy szolgáltatást követelni ne merjen.

Hártyán, alul rányomott vörös viaszpecsétje elveszett.

15. 1431. október 23.

István turóczi prépost és conventje Konrád rózsahegyí bíró és Gergely ugyanottani polgár kérelmére átírja Tamás esztergomi érseknek 1318. november 26-án Budán kelt oklevelét. (Ld. a 10. számú regesztát.)

Hártyán, alul fonalon függő viaszpecséttel.

16. 1461. január 5. Trencsén.¹

I. Mátyás király átírja és megerősíti Zsigmond királynak 1399. szeptember 8-án Rózsahegyén kelt oklevelét. (Ld. a 6. számú regesztát.)

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

17. 1461. január 5. Trencsén.

I. Mátyás király átírja és megerősíti Zsigmond királynak 1423. június 23-án Selmeczen kelt oklevelét. (Ld. a 13. számú regesztát.)

18. 1461. márczius 15. Szklabina.

A Szklabina várában lakó Baliczki János turóczi főispán előtt megjelenvén Jankowicz György rózsahegyí bíró, továbbá Czernawi János ugyanottani esküdt, a város (civitas) határain belül fekvő többi helységek, úgymint: Rudlow, Bieli, Pottok, Wylkovinecz, Czernaw, Czutkow lakosaival egyetemben felmutatták Róbert Károly, I. Lajos, Zsigmond és I. Mátyás királyok okleveleit, melyek szerint a város és tartozékainak lakosai a vámfizetés alól mentesek. Ennélfogva a szklabinai várnagynak és a birtokain lévő összes vámszedőknek meghagyja, hogy a nevezett város és helységek lakosaitól sehol vámot szedni ne merjenek.

Hártyán, alul hártyszalagon függött pecsétje elveszett.

19. 1461. április 12. Zsolna (»Zoline«).

Branecz Venczel, Sztrecsény vár ura, Rózsahegy városának vámentességet biztosít.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

20. 1469. szeptember 13.

I. Mátyás király átírja a saját 1461. január 5-én Trencsénben kelt átíró oklevelét. (Ld. a 16. számú regesztát.)

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

21. 1469. szeptember 14. Buda.

I. Mátyás király Ambrus rózsahegyí plébános és Treynoff Gáspár bíró kérelmére, mely szerint a város meglehetősen pusztúl és szegényedik, a megszokott 22 frt adót 18 frtra szállítja le, a mely Vízkereszt napja körül fizetendő.

¹ A 16., 17., 19—23., 25., 27—29. számú regesztákat kedves barátom, Horváth Sándor jegyzetei alapján közlöm.

Kívül : Rta folio CCLXXXVIII. M. Jwsth.

Hártyán, töredékes függő pecséttel.

22. 1469. szeptember 14. Buda.

I. Mátyás király a Róbert Károly király által 1340. november 14-én Rózsahegy városára kivetett 50 márkát Ambrus rózsahegy plébános és Treynoff Gáspár bíró kérelmére, mely szerint a város meglehetősen elszegényedett, 45 márkára szállítja le és elrendeli, hogy az összeg két részletben, husvétkor és karácsonykor lesz fizetendő.

Kívül : Rta folio CCLXXXVIII. M. Jwsth.

23. 1470. április 2. Buda.

I. Mátyás király parancsa Szapolyai Imre szepesi főispánhoz, Baymóczy Onofrius fiahoz Imréhez és Alberthez, Szuchányi Mártonhoz és Bertalanhoz és azok vámszedőihöz és az ország egvéb vámszedőihöz, melyben figyelmezteti őket, hogy a rózsahegyieket, a kiknek a vámmentességre régi kiváltságai vannak, vámfizetésre ne szorítsák és ezzel őket ne zaklassák.

Hártyán, a szöveg alján a kis titkos pecsét nyoma.

24. 1492. január 29. Óvár.

Eroősen vízfoltos, olvashatatlan szövegű oklevél.

25. 1492. február 24. Buda.

II. Ulászló király átírja és megerősíti I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án kelt oklevelét. (Ld. a 20. számú regesztát.)

Kívül : Rta folio LXXIII. Anno 1492.

26. 1508. április 8. Az esztergomi várban lévő és Szent István prothomartyrhoz címzett templomban.

János »episcopus Oropiensis«, Tamás esztergomi érsek vicarius a 1507-ben (»sabbato quatuor temporum«) a fent nevezett templomban Rosenbercki Spetinger János fia Istvánt megvizsgálván, a gyertyahordozáságról (acolytha) az alszerpapságra, 1508-ban pedig szerpappá, végül még ugyanezen évben lelkészszé (presbiter) szenteli fel.

Hártyán, alul selymen függő vörös viaszpecséttel.

27. 1525. augusztus 15. Buda.

II. Lajos király átírja és megerősíti II. Ulászló királynak 1492. február 24-én Budán kelt átíró oklevelét, I. Mátyás királynak 1469. szeptember 13-án, ugyanennek 1461. január 5-én és Zsigmond királynak 1399. szeptember 8-án Rózsahegyén kelt oklevelét, továbbá I. Mátyás királynak 1469. szeptember 14-én Budán kelt oklevelét.

Hártyán, törött függő pecséttel.

V. ö. Liber Regius II. k. 296. és V. k. 686—692. ll.

28. 1525. augusztus 15. Buda.

II. Lajos király Rózsahegy város lakosainak az évenként kétszer, ú. m. mennybemenetel előtti vasárnapon és Szent András nap előtti

vasárnapon tartatni szokott országos- és minden csütörtökön tartatni szokott hetivásártartás jogát megerősíti.

Hártyán, alul függő pecséttel.

29. 1526. április 4. Szent-Mihály.

II. Lajos király az ország összes közigazgatási hatóságainak és minden vámszedőnek meghagyja, hogy a rózsahegyieket vámfizetésre sehol az országban kényszeríteni ne merjék.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

IV. Tarnócz helység levéltára.

A hajdani mezőváros — mely Likava várának tartozéka volt — levéltára őrizte meg számunkra a liptói népek két legbecsesebb és legfontosabb Árpád-korabeli kiváltságlevelét. Ezen okleveleket a megfelelő helyen már volt alkalmunk ismertetni, ennél fogva itt, az ismételések elkerülése végett, csak pusztán azt említjük meg, hogy az 1. szám alatt közölt oklevelet azért közöltük egész terjedelmében, mert Wenzel azt teljesen hasznavehetetlenül közli.

A XIV. századból a helység levéltárában oklevél nincsen és ennél fogva a helység ezen korbéli életéről is keveset tudunk.

A XV. században, 1429-ben kapja a helység Zsigmond királytól azt a nevezetes kiváltságlevelét, melyben a helységet a *szabadalmas városok* (libera civitas) — nem pedig *szabad királyi városok* — közé emelte és ugyanazon jogokkal és szabadságokkal ruházta fel, mint a milyeneket Német-Lipce város lakosai élveztek. A helység, mint ilyen kiváltságolt vagy szabadalmas város is, Nagyvár vagy Likava vár tartozéka maradt, azonban annyit mégis elértek a helység lakosai, hogy Zsigmond király 1430-ban felmenti őket a Nagyvár körül végzendő szokatlan munkálatok alól.

1465-ben I. Mátyás király a várost *királyi mezővárosnak* (oppidum regale) nevezi és adóját évi hatvan forintban állapítja meg. 1480-ban I. Mátyás király a város lakosainak vámmentességet adományoz, 1510-ben pedig Bakócz Tamás esztergomi bíbornok-érsek, — a ki, úgy látszik, ebben az évben Liptó vármegyében az egyházi tized ügyét megyeszerte rendezte — Tarnócz mezőváros tizedét évi húsz forintban állapította meg.

A XV. században állandóan a likavai vár tartozékát tevő Tarnócz mezőváros a Szapolyaiak kezére kerül és náluk is marad a középkor végeig.

Nagyobb nevezetességre, jelentősebb szerep vitelére a mezőváros sem a középkorban, sem pedig később nem emelkedett. Nagy szolgálatot tett azonban a helység a hazai történettudomány-

nak azzal, hogy Liptómegeye legértékesebb kiváltságleveleit mind a mai napig megőrizte.

Nem mulaszthatjuk el e helyen is hálánkat és köszönetünket tolmácsolni a község derék előljáróságának azért a szíves készségért, melylyel roppant becses okleveleit megtekintésre és tanulmányozásra átengedte.

A bemutatott oklevelek tartalma — illetve az első oklevél egész terjedelmében — a következő:

I. 1270. augusztus 11.

V. István király a liptói népek kérelmére egy pont kivételével átírja és megerősíti IV. Béla királynak 1265. augusztus 11-én kelt oklevelét, melyben a liptói népeknek terjedelmes szabadságokat adományoz és tartozásaikat meghatározza.

Stephanus, dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croathie, Rame, Servie, Gallitie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque rex, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam, tam presentium, quam futurorum harum serie volumus pervenire, quod universi populi de Lypto ad nostram accedentes presentiam, exhibuerunt nobis privilegium domini regis patris nostri karissimi inclite recordationis super statu libertatis ipsorum confectum, asserentes, quod licet quidam articulus in eodem privilegio contineretur, talis videlicet, quod singulis annis singule mansiones solvant ad clitium nostrum duos akones de frumento, duos akones de brasio, unum akonem de avena et unam quantitatem de canapo usualem seu venalem, quod vulgo *kyta* dicitur, ratione decimarum et victualium regio usui debitarum, tamen eisdem postmodum idem karissimus pater noster, ut potius congregarentur et auferentur, concessisse ex regia pietate cum litteris sigillo anuli sui inpressis, quas nobis exhibuerunt, ut predictas quinque akones non de singulis mansionibus, sed de quolibet aratro solve teneretur, prout id in eisdem litteris karissimi patris nostri sub sigillo anuli sui vidimus contineri, petentes nos cum instantia, ut ipsum privilegium, omisso tantum predicto articulo, nostro dignemur privilegio confirmare. Cui tenor talis est:

Bela dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Gallitie, Lodomerie, Cumanieque rex, omnibus tam presentibus, quam futuris, presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. (R)egie convenit celsitudini suorum moderari servitia subiectorum, ut distinctis eorum officii, expeditius valeat deservire. Proinde ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod nos conquestione populorum nostrorum de Lyptou recepta gravamina eorundem ex pietate regia relevare volentes, talem eis libertatem duximus ordinandam: quod, cum nos in Zolum

veniremus, singule triginta mansiones debent ad coquinam nostram dare unum bovem pascualem et unum porcum triennem et quelibet mansio duas gallinas et quatuor ova. Item, quelibet mansio pro censu annuali solvet duodecim denarios novos, quorum solutionem facere debent et complere usque festum Sancti Georgii omni anno, que si usque dictum festum non solverit, extunc solvet duo pondera denariorum cum statera. Item singule quadraginta mansiones debent dare comiti pro tempore constituto quolibet anno in festo Sancti Martini unum porcum triennem, non nutritum, sed bonum, captum inter porcos et quelibet mansio unum panem et de quolibet aratro unum cubulum de avena cum cubulo in provincia percurrenti. Item singule quadraginta mansiones debent tenere equum exercitualement et circa festum Sancti Martini . . . quartum equum omnium ipsorum equorum exercitualement non electum, sed mediocrem debent dare comiti suo pro tempore constituto. Super tribus vero equis, cum nos in Zolum veniremus, nobis servire tenebuntur. Nec etiam comes ipsorum eos longius, quam Zolum ad nos vel alias in legatione mittere potest et non ad mittendum equum recipere poterit ab eisdem cum ea ratione quartus equus exercitualement equorum ei detur, ut super ipso nostra et sua negotia exequatur. Item super facto marturinarum et asperiolarum recurratur ad privilegium populorum de Turuch, ut si ipsi populi de Turuch pelles marturinas aut asperiolarum, seu censum pro eisdem, aut neutrum predictorum solvere consueverunt, eadem consuetudo observabitur inter ipsos. Item omnes populi et singuli super domo, castro, orto vel opere regio omni anno uno die, quem comes iusserit, debent operari. Item dicti populi nostri debent nobis in Zolum deservire, prout nostre placuerit voluntati, vel prout eis per nostras litteras dederimus in mandatis. Item cervos, apros, beniaminos et onagros venari non possunt, nec in silvis et locis, a nobis inferius deputatis, perdices vero capere in nullo loco presument. Item prohibemus eos piscari in fluviis Wag, Lypche, Reuge, Tapla et Sesturche, qui pro nobis debent custodiri. In aliis vero aquis liberam eis piscandi dedimus potestatem. In Wag etiam piscari possunt cum tali instrumento, quod vulgariter *uval* dicitur, quod uno pede . . . duci potest. Item capreolos et lepores libere possunt venare. Item si aliquis ipsorum sine herede decesserit, omnia bona sua, si fratrem habuerit, fratri suo devolventur hoc observato, quod comes recipiet ex bonis suis unam rem, quam volet, si vero fratrem non habuerit et habuerit filiam, comes similiter unam rem recipiet, quam de rebus suis duxerit eligendam. Alie vero res ipsius remanebunt filie et uxori. Si vero nec filiam, nec fratrem habuerit, extunc due partes rerum suarum cedent comiti, tertia parte uxori ipsius defuncti remanente. Item officialis comitis in loco fori et non in villa iudicabit inter ipsos. Item agnos decimales et mel ac alias minutas:

decimas dare non tenentur. Villici . . . et preco, quod *Berten* dicitur, ac ille miles, qui in suo anno equum exercitualement tenet, nullum debitum vel census solvere tenebuntur. Item pastor boum seu aliorum animalium suorum de qualibet villa, predictos duodecim denarios, quos ratione census seu terragii alii populi dant, solvere non tenentur. Item in minoribus causis ratione iudicii comes debet recipere duo pondera et non ultro, actor vero consequetur id, quod de consuetudine terre consequi hactenus consuevit. Item de iudicio ville in minoribus causis, pro quo prius decem pense denariorum solvebantur, misericordiam fecimus cum eisdem, ut de cetero ratione iudicii comiti fertonem solvere teneantur. Item in maioribus causis homicidii scilicet, furti, latrocinii, falsarii, incendii, mutilationis membrorum et sagittationis equorum consuevit in regno iudicio subiacebant. Item ratione purgationis in iuramento duos denarios sacerdoti et duodecim denarios pro tempore currentes comiti vel officiali suo dare debent de communi, quotcumque homines iuraverint super una causa. Item comes seu officialis ipsius ad litigandum seu agendum invicem eos compellere non poterit, nec pro crimine nimis evidenti. Item curialis comes ipsorum vicarium substituere non poterit, ad iudicandum, nec quando domum venerit, casualiter vel ad nos fuerit profectus. Item cum in Tordousina de panno integro, de sale et de plumbo et non de aliis rebus debuissent solvere, quodve tributum eis duximus misericorditer indulgendum, ut de sarcina unius equi solvere debeant tres novos denarios vel sex [vet]eres et non de aliis rebus sed de rebus supradictis. Item permisimus eos venari omne genus ferarum, cum omnibus laqueis et ingeniis in silvis a fluvio Poroscyk usque Scypus et similiter in Danoych usque Poloniam modo supradicto. Item inter Lypto et Berezun posita sunt signa per comitem Gregorium usque quem locum venari permittantur. Item provinciales constituent unum hominem, quem volent et comes alium, qui omnia debita eorum exigent et comiti statuet in terminis constitutis. Item cum currum feni de qualibet mansione omni anno comiti dare debuissent, relaxavimus eisdem, ut non de qualibet mansione, sed de quolibet aratro cum avena superius nominata usque festum sancti Martini, comiti dare debeant apud curiam comitalem. Item liberam eis dedimus facultatem vendendi equos suos, quibuscumque voluerint, preterquam ad Teotoniam et Bohemiam. Ceterum concessimus, ut quicumque ex eisdem populis nostris iobagionem seu sedlerium de Polonia vel de aliis terris ad se duxerit, nec ipse ratione sui sedlerii, nec iobagio ipsius nobis vel comiti suo servire vel debitum solvere teneatur. In cuius rei perpetuam firmitatem presentes litteras dari fecimus dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^o CCLX^o V, tertio ydus augusti, regni autem nostri anno XX° VI^{to}.

Nos igitur privilegium dicti karissimi patris nostri, excepto predicto articulo, aprobantes, et eodem articulo omisso, de verbo ad verbum presentibus inserentes auctoritate presentium tam ipsum privilegium, quam predictas litteras sigilli anuli confirmamus, volentes, quod predictos quinque akones, duos videlicet de frumento, duos de brasio et unum de avena et pretactam quantitatem de canapo non de singulis mansionibus, sed de quolibet aratro solvere teneantur pro decimis annuatim, sicut etiam superius est expressum. In cuius rei memoriam, perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti, Orodensis ecclesie prepositi, aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M^o CC^o septuagesimo, tertio ydus augusti, regni autem nostri anno primo.

Eredetije hártján, alul selymen függő kettős viaszpecsét töredékével.

Ez oklevélnek valami rossz másolatát láthatta Majláth Béla, mert a *Történelmi Tár* 1879. évfolyamában 293. l. a »Liptóvármegyei levéltári kutatások eredménye« című tanulmányában idézi, mint a liptói népnek 1260-ban adott kiváltságot és magából a szövegből is idéz néhány szót. A jegyzetben azután megemlíti, hogy kiadta Fejér: *Codex Diplomaticus* IV/3. 9. lap, a mi tévedés, mert ott Fejér a németlipcseiek privilegiumát adta ki hibás évszám alatt. Majláth szerint az oklevél eredetije *Torna* mezőváros levéltárában van, a mi megint nem áll, mert 1270. évi átírása *Tarnócz* község levéltárában őriztetik.

Kiadta: ezen oklevelet az átíró oklevél nélkül Wenzel: *Árpád-kori Új Okmánytár* XI. k. 499. l. A rubrumban azt mondja, hogy ez az oklevél a németlipcsei népek kiváltságlevele, holott az egész oklevélben a németlipcseiekről szó sincsen. Hibás az oklevél kelte: 1261, sőt annak napdátuma is: »*idibus augusti*«. Wenzel az eredeti oklevelet nem is látta, hanem Rajcsányi egy rossz másolatából közli vagy nyolczvan hibával; így nem lehet csodálni, hogy a végén megjegyezte, hogy az oklevél *gyanus*, noha annak hitelessége immár kétségen felül áll.

2. 1279.

IV. László király »universi populi de predio nostro de Lyptou« nak azion kiváltságot adományozza, hogy őket »ad operationem seu custodiam castrum de Lyptou« nem lehet kényszeríteni »nec aliqui ex ipsis collectam aliquam per se separando, nisi communiter solvere teneantur, nec etiam comes de Zoulum pro temporari (sic!) constitutus eis curialem comitem dare possit separatim, sed quemcunque in comitem eis preficere voluerit, eisdem communiter debeat unum hominem assignare (sic!), ut quicumque ad conservandum castrum de Lyptou fuerit deputatus, idem et curialis comes eorundem ordinarius habeatur, qui causas decidat vel determinet inter ipsos, nullus

comes vel curialis comes de Lyptou aliquem ex eisdem ad opus dicti castris compellere possit ultra ipsorum voluntatem, sed si eisdem placuerint receptis fervoribus operentur in castro memorato.

Hártyán, alul selymen függő pecsétje elveszett.

Kiadta: Wenzel, *Árpádkori Új Okmánytár* XII. k. 256. l.

3. 1429. július 28. Pozsony.

Zsigmond király a lipitvármegeyi Tarnóc mezőváros (oppidum) lakosainak minden vasárnapon heti és minden év pünkösdjén országos-vásártartást engedélyez (»singulis dominicis diebus in omni hebdomada, necnon nundinas liberas seu forum annuale singulis annis in cunctis festivitatibus Penthecostes et aliis diebus idem festum precedentibus et subsequentibus ad id necessario aptis et sufficientibus«), azonfelül a szabad városok rangjára emeli, »preteera ex abundantiori gratia nostra et regia liberalitate idem opidum nostrum Tarnouecz in numerum aliarum civitatum nostrarum liberarum gratiose duximus aggregandum et connumerandum«, megengedvén nekik, »ut ipsi eisdem libertatibus et gratiarum prerogativis, quibus cives et hospites civitatis nostre Lipche gaudent et fruuntur«, éljenek.

Hártyán, alul rányomott vörös viaszpecsét némi töredékével. Ld. Országos Levéltár: Liber Regius XXIX. k. 423. l.

4. 1430. márczius 14.

A szepesi káptalan a lipitvármegeyi Tarnoch város közönségének kérelmére átírja Zsigmond királynak 1429. július 28-án Pozsonyban kelt oklevelét. (Ld. az előbbi, 3. számú regesztát.)

Hártyán, alul fonalon függő pecsétje elveszett.

5. 1430. augusztus 30.

A szepesi káptalan Thernochi Simon szepesi succentor kérelmére átírja Zsigmond királynak 1406. szeptember 15-én Véglesen kelt oklevelét, melyben Trnoch, Iwachonfalua, Bodogasonhaza és Luchka helységek lakosainak kérelmére meghagyja a lipitói Nagyvár várnagyának (»fidei suo castellano magni castris nostri Lyphthoviensis«), hogy ezen helységek lakosait a vár körüli szokatlan munkálatok végzésére kényszeríteni ne merje.

Hártyán, alul fonalon függő töredékes viaszpecséttel.

6. 1436. augusztus 9. Német-Lipcse.

Márton németlipcsei bíró és az esküdtek (mind névszerint felsorolva) Balázs tarnowiczi bíró és az esküdtek kérelmére átírják Zsigmond királynak 1429. július 28-án Pozsonyban kelt oklevelét. (Ld. a 3. számú regesztát.)

Hártyán, alul Német-Lipcse városának fonalon függő, fekete viaszba nyomott pecsétjével.

7. 1465. márczius 27. (»Sexto kalendas aprilis, regni nostri anno octavo, coronationis vero primo.«)

I. Mátyás király Márton fia Simon és Gergely fia Bertalan thernoweczi polgárok kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti Hunyadi János kormányzónak 1449. július 1-én Budán kelt oklevelét, melyben az »*oppidum regale Thernowcz vocatum ad castrum Naghwar vocatum pertinens*« lakosainak azon kiváltságot adományozza, hogy ők »*pro censu eorum annuali non plus, nisi sexaginta florenos auri solvere debeant et teneantur*«, a melyen kívül semmiféle tartozással vagy szolgálattal nem tartoznak. Miért is hagyja a nagyvári várnagynak és vicevárnagynak, hogy e város lakosait ezen szabadságukban háborgatni ne merjék.

Hártyán, alul selymen függő kettős viaszpecsét töredékével.

Ld. Országos Levéltár: Liber Regius XXIX. k. 424. l.

8. 1480. február 14. Buda.

I. Mátyás király Tharnouecz mezőváros (oppidum) lakosait, a kik »*ex antiqua predecessorum nostrorum regum Hungarie annuentia et concessione a solutione cuiuslibet tributi et thelonii, tam nostri, quam etiam aliorum quorumlibet ubivis habitis exempti et supportati esse dinoscuntur*«, mindenütt az ország minden vámhelyén a vámfizetés alól felmenti. (»*Idem oppidum a ruina, in qua nunc posita est omnino relevare volentes, universos cives et inhabitatores eiusdem oppidi pro tempore existentes, in huiusmodi exemptione a solutione quorumlibet tributorum et teloniorum... eximimus et supportamus...*«)

Hártyán, alul papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.

Ld. Országos Levéltár: Liber Regius XXIX. k. 423. l.

9. 1482. június 23.

A turóczi convent a »*de possessione Trnowecz*« való Iwkowycz Tamásnak, ezen helység közönsége nevében előadott kérelmére átírja I. Mátyás királynak 1480. február 14-én Budán kelt oklevelét. (Ld. a 8. számú regesztát.)

10. 1482. augusztus 28.

A turóczi convent Trnoweczi Tamás kérelmére átírja I. Mátyás királynak 1482. márczius 4-én Budán kelt oklevelét, melyben liptó-vármegyei tizedszedőinek hagyja, hogy Ternowecz helység lakosaitól 20 forintnyi tizednél többet, melyet régi szabadságaik után fizetnek, szedni ne merjenek.

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel.

11. 1487. szeptember 13.

Zorard turóczi prépost és conventje Iwkowycz Tamás tarnóczi polgárnak (civis) a város közönsége nevében előadott kérelmére átírja Garai László macsó bíró és liptói főispánnak 1430. június 1-én Budán kelt oklevelét, melyben Kálnai Etre és Pohárnok András liptói alispánoknak hagyja, hogy tharnoweczi népeit és jobbágyait

erdejük, szántóföldjeik, rétjeik stb. használatában minden jogtalan támadó ellen védelmezzék meg.

Hártyán, alul selymen függő pecsét némi töredékével.

12. 1510. január 20. Esztergom vára.

Bakócz Tamás esztergomi bíbornokérsek, familiarisa Almanfalvai Alman Mihály kérelmére a »cives et universi inhabitatores opidi Thernowcz vocati in comitatu Liptoviensi, diocesis nostre Strigoniensis habit« azon régi szabadságaikban, hogy az esztergomi érsekségnek évenként csak 20 forintnyi tizedet tartoznak fizetni, megerősíti.

Hártyán, alul selymen függő, vörös viasz gyűrűs pecséttel.

Ld. Országos Levéltár: Liber Regius XXIX. k. 429. l.

13. 1521. július 1.

Uriel turóczy prépost Szapolyai János erdélyi vajda és Szapolyai György tharnoweczi birtokán lakó Szydlo Andrásnak kérelmére átírja Bakócz Tamás esztergomi bíbornokérseknek 1510. január 20-án Esztergom várában kelt oklevelét. (Ld. az előbbi 12. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő pecsétje elveszett.

14. 1525. május 5. Buda.

II. Lajos király Thernowech mezőváros tanácsának a város közönsége nevében előadott kérelmére átírja és megerősíti Zsigmond királynak 1429. július 28-án Pozsonyban, I. Mátyás királynak 1480. február 14-én Budán, végül ugyanezen királynak 1465. márczius 27-én kelt okleveleit, Hunyadi János kormányzónak ez utóbbiban átírt és 1449. július 1-én Budán kelt oklevelével egyetemben. (Ld. a 3., 7. és 8. számú regesztákat.)

Hártyán, alul selymen függő törött vörös viaszpecséttel.

Ld. Országos Levéltár: Liber Regius XXIX. k. 422. l.

V. Szielnicz helység levéltára.

Szielnicz helységnek, Likava vár egykori tartozékának, középkori és a többi okleveleit talán most látta először a kutató tudósok szeme.

A mult század hetvenes éveiben Majláth Bélának több okból nem sikerült ezen helység okleveleibe betekinteni. Ma már változott a helyzet s a község érdemes előljárósága szíves volt a község okleveleit megtekintésre és tanulmányozásra rendelkezésünkre bocsátani.

A község rendkívül becses oklevelei közül az első 1297-ből, tehát még az Árpád-korból való és nevezetes adalékot tartalmaz a földközösség történetéhez. A legközelebbi oklevelet ettől majdnem két évszázad választja el, azonban nevezetességben talán felülmúlja az előbbit. Ugyanis 1463. márczius 2-án I. Mátyás király a lipitovarmegyei Nagyvár tartozékát képező Selnicze

helységnek városi szabadságokat adományoz, miután előbb meghatározza, hogy a helység micsoda szolgálmányokkal tartozik.

A szabadságok röviden a következők: 1. Bíraskodási exemptio, még pedig mind magán-, mind pedig büntetőügyben. Ez utóbbinál mégis kivételt alkot a király, mert emberölés, gyűjtogatás és asszonyok elleni erőszakoskodás esetén a megye tisztviselői bíraskodnak. 2. A helység lakosai a községtől számított tizenkét mérföldnyi kerületben vámmentesek. Végül 3. vadászati, halászati kiváltságokat és fajzási jogot kapnak.

Mindez a mellett bizonyít, hogy a helység lakosai nem iparral és kereskedelemmel foglalkoznak, hanem még az immár előrehaladt középkorban is inkább az ősfoglalkozás két ágát, a vadászatot és halászatot űzik.

Megemlítésre méltó még, hogy a helység a közeli Tepla faluval szemben jogátruházást gyakorolt, a mit a király a helységnek privilegialiter biztosít.

A helység középkori okleveleinek tartalma a következő:

1. 1297.

III. Endre király a lipitovármezei zelnicei (»de villa Zelnice«) való Keuel fia Benedek és István kérelmére átírja Demeter mester Zólyomi comesnek 1296-ban kelt oklevelét, melyben III. Endre király egyenes meghagyására a lipitovármezei zelnicei Kewel fiai Benedeket és Istvánt, »de gratia et benignitate regia de medio ipsorum populorum exemptos et in numerum filiorum in Lypto existentium jobagionum translatos reliquimus«, meghagyván őket mindazon szabadságokban, a melyekkel a többi lipitovármezei jobbágyfiak élnek, adván nekik Zelniczen négy ekényi földet »in concambium scilicet portionis sue, quam cum ipsis populis in communi dinosscebantur possidere«, a mely földterületnek egyúttal határait is megállapítja.

Hártyán, selymen függő pecsétje elveszett.

2. 1463. márczius 2.

I. Mátyás király Berencz János és Selnicei Márk selniczei polgároknak (cives) a Nagyvárhoz (Nagwar) tartozó Selnycze birtok lakosai összessége nevében előadott kérelmére ezen helység lakosainak a következő szabadságokat adományozza: Hogy évenként tizennyolcz forintnyi adóval és tizennyolcz köből terménynyel tartoznak a nagyvári várnagyoknak, a melyet évenként három részletben tartoznak fizetni. Ezenfelül tiz köből árpából sört tartoznak főzni és azt a nevezett várba szállítani. Minden ember »post quamlibet prefatam solutionem« három kocsi fát tartozik a megnevezett várba szállítani. Lipitovármezei fő- vagy alispánja, továbbá a szolgabírák vagy ezek tisztjei a selniczeiek felett nem bíraskodhatnak, kivéve mégis az emberölés, a házak felégetése és az asszonyok elleni erőszakoskodások eseteit. »Item, quod iidem simulcum omnibus ipsorum rebus et bonis

ab omni solutione tributi et thelonii tam nostri, quam aliorum quorumcunque ubilibet et ad quascunque partes per duodecim¹ miliaria a prefata possessione nostra Selnycze habiti sint exempti et supportati. Ceterum, quod villa Thepla vocata iura et privilegia semper ab ipsis habere atque tenere obligata sit.« Hogy Nagyvár tartozékain bármely vadászati eszközzel szabadon vadászhatnak vadakra és madarakra, kivéve mégis a gerliczéket és foglyokat. A halakat — kivéve a Sesthercz és Thepla vizeit — mindenütt szabadon halászhatják. Végül a Nagy- vagy Feketeerdőben fajzási joguk van.

Két példányban, mindegyik hártýára írva, az egyikről az alul rányomott vörös viaszpecsét elveszett, a másikon alul selyemmel körülcavart fonalon függő töredékes viaszpecséttel. Ugyanezt átírja a szeptesi káptalan 1557-ben május 27-én.

3. 1494. február 15. Krakkó. (»Sabbatho quatuor temporum post Cinerum, quo in ecclesia Dei intret misse introitus decantatur.«)

Pál laodociai püspök, Frigyes gneznai bíbornokérek és krakkói primáspüspök suffraganeusa a krakkói székesegyházban a klerikusokat vizsgáztatván, az esztergomi egyházmegyéből való Okolicznai Gáspár fia Györgyöt »de licentia sui diocesani« megvizsgálván, őt az alszerpapságra (subdiaconatus) alkalmasnak találta és ordinálta.

Hártýán, alul hártýán függő pecséttel.

4. 1494. február 16.

Pál laodociai (így!) püspök, Frigyes gneznai bíbornokérek és krakkói primáspüspök suffraganeusa a krakkói székesegyházban a kisebb rendeket adván fel, Okolicznai Gáspár fia Györgyöt, az esztergomi egyházmegyéből való klerikust megvizsgálván és alkalmasnak találván, »de licentia sui superioris ad gradus acolitatus promovimus et ordinavimus«.

Hártýán, alul hártýán függő vörös viaszpecséttel.

5. 1496. június 16.

András és Chorwath Mihály liptói comesek, Árva és Likava várak (castra) kapitányai előtt megjelenvén a Liptó kerületi »Lykawa« várhoz tartozó Ternocz és Selnicze helységek jobbágjai, panaszt emeltek egymás ellen bizonyos rét ügyében, mire a comesek uruk, Corvin János herczeg engedelmével határidőt tűztek ki a peres ügy elintézésére. A kitűzött határidő elérkezvén, a megyebeli nemesekkel, úgymint: Tamás »Poturnanzky«, Gáspár »de Paludia«, Miklós »de Parisfalwa«, Jakab »de Rastok«, Jób »de Prosek ac de Beharfalwa«, Jakab, Orbán, János »Nemes«, Miklós és András »de eadem«, György »de Alinan, cives de Lypcze teutonicali, iudices de tenutis castr

¹ Itt a *duodecim* szó helyére valami értelmetlen szó van az eredeti szövegbe interpolálva.

Lykawa», Mátyás »Kremniczky de comitatu *Arwensi*« egyetemben a vitás rétet a selniczeieknek ítélik oda.

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel, a szepesi káptalan 1554. június 9-én kelt átiratában.

6. 1524. május 6. Buda.

II. Lajos király a Nagwar-hoz tartozó Selnyche mezőváros (oppidum) közönségének kérelmére átírja és megerősíti I. Mátyás királynak 1463. márczius 2-án kelt oklevelét.

Hártyán, alul selymen függő vörös viaszpecséttel, ugyanez hártján egyszerű közel egykorú másolatban, pecsét nélkül. (Két példány.)

VI. A nagybobróczy plébánia levéltára.

A nagybobróczy plébánia levéltárában őrzött nyolcz darab oklevelet Wagner Ede és Romhányi János urak voltak szívesek átnézni és rendelkezésemre bocsátani jegyzeteiket, a melyekből jelentésemet közlöm.

Az oklevelek Nagy-Bobrócz helység kiváltságait tartalmazzák, három oklevél középkori, a többi pedig újabbkori. Legnevezetesebb az első oklevél, mely 1482-ből való, melyben I. Mátyás király a helység régi szabadságait megerősítvén, egyúttal úrbéri tartozásait is pontosan megállapítja.

Az oklevelek tartalma a következő:

1. 1482. április 3. Buda.

I. Mátyás király Mihálynak »civis et inhabitatoris possessionis nostre Nagy-Bobrowecz vocate« a helység közönsége nevében előadott kérelmére — a ki »obtulit nobis regestum quoddam de et super certis antiquis consvetudinibus, iuribus, legibus . . .« stb., melyekkel a helység lakosai éltek — ezen helység régi szabadságait megerősíti, azután megszabja, hogy adó fejében összesen negyven forintot, 60 köből búzát, 60 köből árpát, 70 köből zabot, 30 kappant (»capones») és *egy mázsa söt* tartoznak adni, továbbá »de singulo aratro teneantur nobis annuatim arare uno die«.

Eredetije hártján, melyről az alul rányomott pecsét elveszett.

Az eredeti oklevél nem maradt ránk, hanem annak 1482. április 8-iki (»secundo die resurrectionis») átirata, melyet a turóczy convent írt át, továbbá ugyancsak átírja ezen oklevelet István tarnóczy plébános és Saal János nagybobróczy bíró kérelmére Szapolyai János király 1527. február 2-án kelt oklevelében, továbbá Miksa 1569. április 30-án és Rudolf király 1604. márczius 28-án Prágában kelt oklevelében.

V. ö. Országos Levéltár: Liber Regius V. kötet 680—684. II.

2. 1510.

Bakócz Tamás esztergomi bíbornokérsek privilegiális levele.

Hártyán, pecséttel. Valószínűleg a tizedfizetést szabályozó oklevél, mely azonban a nevezett urak jelentése szerint oly rossz állapotban van, hogy alig olvasható.

VII. Hibe helység levéltára.

Hibe levéltárát nem volt alkalmunk látni, három középkori oklevelének tartalmát a teljesség kedvéért a Liber Regiusokból közöljük :

1. 1396. junius 28. Lubló (Lyblio.)

Zsigmond király a lipótvármegyei Gyba város (civitas seu oppidum) lakóinak minden hétfőn heti vásártartási jogot engedélyez és »ad idem venientes a solutione tributorum in Luczfa et in Dobola etiam si eadem tributa ad alia loca exigenda locarentur, eximendos decrevimus«.

2. 1405. május 5. Buda.

Zsigmond király Gyba város (oppidi Gyba) kereskedőit és minden más lakosát a vámfizetés alul az egész országban felmenti.

3. 1445. In die cinerum.

A szepesi káptalan Hoffman Pál gybai polgár kérelmére átírja az előbbi oklevelet.

Mind a három oklevelet átírja Ferdinánd király 1625. junius 4-én Bécsben kelt oklevelében.

A közlevéltárak után áttérünk az általunk megtekintett *családi levéltárak* ismertetésére, melyek között az első helyet a Palugyay család levéltára foglalja el.

I. A Kispalugyai és Bodafalvi Palugyay család levéltára.

A föld, a melytől a család nevét vette, 1246-ban tűnik fel először az okleveles emlékekben, míg a családnak legelső, írott emlékekben szereplő őse, a bizonyos Lászlótól származó Péter, 1283-ban, tehát még az Árpád-királyok korában bukkan felszínre, és a család monographusa szerint ¹ valószínűleg a Hunt-Pázmán nemzetségből származott.

A XIV—XV. századokban már nagy kiterjedésű család történetében két nevezetes mozzanatot találunk : az egyik, midőn 1385-ben Lengyelországban a przemisli vár körül Mária királynétól birtokokat kapnak, valószínűleg lengyel földön szerzett érdemeik jutalmául, a másik kitüntetés a XV. században éri a családot, midőn I. Mátyás király 1476-ban címeres nemeslevelet adományoz nekik.

¹ Majláth Béla: *Liptómegeye törzsökös családjainak története 1526-ik évig*. Budapest, 1892. Különlenyomat a *Turul* VIII. és IX. kötetéből.

Majláth monographiájára semmi megjegyzésünk sincsen, ellenben a monographia függelékeképen közölt családfához fogunk néhány kiegészítő adattal szolgálni.

A családfa legelső sorában III. András leányaként szereplő — valószínűleg hibás olvasásból származó — *Sláva* név Klárára helyesbítendő.

A Német-Lipcse város levéltárában lévő 18. és 19. számú oklevelek (I. a regesztákat) tanúsága szerint Palugyai II. András fia Mihály és ennek fiai Gergely és III. Miklós, továbbá I. Márton fia I. Gáspár is 1435-ben, sőt III. Miklós még 1454-ben és ¹ 1477-ben is szerepel ² és életben van. Azonban szerepel az idézett oklevelekben egy *Gáspár fia János* is, a ki tehát 1435-ben él. Ezt a Jánost a családfán megtalálni nem lehet, mert I. András fia I. Jánossal nem azonos, ez különben ekkor már nem is él. II. András fia II. János 1385-ben meghal. Nem azonos III. András fia III. Jánossal és Pál fia IV. Jánossal sem. Végül maradna a legvalószínűbb I. Gáspár fia IV. János, ez azonban *1536-ban* még él, világos tehát, hogy 101 évvel előbb még aligha volt életben, úgy, hogy nem marad más hátra, mint a családfába egy IV. Gáspár fiát, V. Jánost (1435.) beiktatni.

A németlipcsei levéltár 20. számú oklevelében szerepel egy Kispalugyai Drosgye (Drosgye dictus) Tamás, kinek fia Balázs és ennek fia Péter, ki 1435-ben él. Ezek a családfáról szintén hiányzanak.

Kispalugyai I. Gáspár leszármazói: Bálint, II. Gáspár, II. Márton, II. Pál és IV. János 1483-ban még mindannyian életben vannak, egy, az Országos Levéltárban lévő oklevél tanúsága szerint.³

Végül az 1476-ban czímeres nemeslevelet szerző és 1483-ban még életben lévő Palugyai II. Mártonnak volt egy fia: György, a ki 1518-ban ⁴ és később 1522-ben ⁵ szerepel. Ezzel tehát a családfa szintén kiegészítendő.

* * *

¹ Ld. A gróf Szentmiklósi és Óvári Pongrácz család levéltára. *Történelmi Tár* 1896. évf. 518. l.

² Német-Lipcse v. ltára 39. szám.

³ 1483. május 7. Szent-Mária. (»Ad beatam Virginem.«) Kisbisztrai Kremplniczki Mátyás lipiói alispán és a négy szolgabíró előtt Bobrownoki »aliter de Parvapaludia« Pál, a maga és gyermekei nevében megjelenvén, tiltakozik az ellen, hogy Kispalugyai Márton, Bálint, János és Gáspár a Liptó vármegyében lévő Kispalugyan és Porubkán, továbbá a Zólyom vármegyében fekvő Oravezen bírt birtokrészeket, melyek őt leánynegyed címén illetik meg, elfoglalják és hasznait élvezzék. Orsz. Levéltár: M. O. D. L. 18810.

⁴ Palugyai-ltár 28. szám.

⁵ 1522. Restitutio Georgii Palugyai super portionibus in Almanfalva. Szepesi káptalan protocolluma 1522. folio 15.

A mi a család levéltárát illeti, az a nekünk bemutatott családi levéltárak közül középkori oklevelekben a leggazdagabb. A középkori oklevelek száma huszonkilencz. Valamikor az oklevelek száma több volt, azonban valami lelkiismeretlen kutató régebben a levéltárát megdézsmálta és annak néhány Árpád-kori darabja (1286. IV. László király ; 1293. november 26. III. Endre király ; 1298. január 13. esztergomi káptalan ; 1299. december 6. esztergomi káptalan ; mindezek kiadva : Hazai Okmánytár VIII. 248., 329., 370., 394. ll.) a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárába került.

A levéltár méltóságos dr. Palugyay Móricz úrnak, Liptó vármegye jelenlegi főispánjának ősi kastélyában Kispalugyán, egy földszinti bolthajtásos szobában van elhelyezve, egy, a falba vágott szekrénybe. A közelmúltban a levéltár elenchizálva lett, a mely elenchusból a kutató a levéltár nevezetesebb nemcsak közép-, hanem későbbkori okleveleiről is tájékozást szerezhet.

A középkori oklevelek tartalma a következő :

1. 1298. november 25.

»Frater Jacobus« és a budafelhévízi Szentháromsághoz címzett convent Péter fia András mester kérelmére átírja Dömötör pozsonyi, zólyomi és sárosi comesnek 1298. október 6-án Zólyomban kelt oklevélét, mely szerint Kispalugyai Péter fia András és László fia Boda közt a Kispalugya birtok határai miatt folyó perben választott bírák (úgy mint : Myka comes liptói officialis és várnagy, Verbiezei Bothyz fivére Miklós comes, Pázmán fia Demjén, Semche fia Márton és mások) előtt megegyezvén, egyúttal a birtok határait is megállapítják, mire Dömötör comes az egyezséget helybenhagyja és megerősíti.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

2. 1319. július 13.

Donch mester előtt András mester egyrészről, továbbá Madach fia Pál fiai András, Miklós, Mihály fia Miklós és Salamon másrészről, az egymás ellen elkövetett hatalmaskodások ügyében választott bírák előtt egyezséget kötnek.

Hártyán, kívül rányomott viaszpecsét helye.

3. 1335. május 8.

Donch mester zólyomi comes előtt Mysal fia István fia Nagy Miklós a maga és rokonai (consobrinus) nevében, továbbá a Mysal Péter fia Bertalan és fiverei Miklós és Lőrincz a maguk és rokonaik nevében Boda fia Miklóst Donch mester elé idézve azzal vádolták, hogy bizonyos, a Palugya-folyón túl fekvő földrészt, melyet ők IV. László király adománylevele alapján bírnak, elfoglalt ; mire Boda fia Miklós azt felelte, hogy nemcsak ez, hanem az az egész földterület, a melyen most a Mysal generatio lakik, IV. László király privilegiuma alapján őt illeti, mert ezt a területet a király atyjának,

Boda Egyed haláláért — a ki a király szolgálatában a tatárok elleni hadjáratban esett el — adományozta. Erre Donch comes az oklevelek bemutatására mindkét félnek határidőt tűzvéni ki, ezek az okleveleket be is mutatták ; mire a comes a bemutatott okleveleket megvizsgálván, úgy találta, hogy azok tényleg a kérdéses földtérre vonatkoznak. Erre a felek egymás okleveleit hamisaknak nyilvánítva, párbajvívásának megengedését kérték. Donch mester erre úgy ítél, hogy »cum pugilibus in congressis pedestribus in area duelli in villa nostra in Lypche in Zolio quelibet pars suam assertionem et immunitatem coram nobis deberet comprobare«. A bajvívás Zólyom-Lipcsén a felek gyalogos pugiljai közt meg is történt, melyben a Mysal generatio pugilja legyőzetett, a mire — folytatja Donch mester — »nos videntes ipsius Nicolai immunitatem . . . privilegium dicte generationis Mysal in nota falsitatis et sub falso sigillo existens reperiendo contra eundem filium Boda remanserunt velut falsarum literarum portitores«, a peres földtért pedig Boda fia Miklósnak ítéli oda.

Hártyán, alul Dancs mesternek viaszba nyomott, remek szép pecsétjével.

V. ö. Majláth Béla : *Liptó vármegye törzsökös családjainak története 1526-ig.* 63—64. l.

4. 1335. május 27.

Az egri káptalan előtt a Liptó vármegyéből való Kispalugyai András comes fia Fülöp mester, atyja András és fiverei János, Miklós, Markó, Pál és András nevében tiltakozik az ellen, hogy Pous fia Miklós perben állván Budafalvai Kisbuda fia Miklóssal és Fülöppel, Donch zólyomi comes perdöntő baj megvívására ítélte őket, mire Mysalfalva birtok a Buda-fiakra szállt, ezek pedig az ország jó szokásainak ellenére nem királyi és hites emberekkel, hanem csak Donch mester emberével állapították meg a határokat, a mely alkalommal azután az ő Poruba birtokát is hozzáhatárolták ; ennél fogva a Budafiakat és másokat is ezen Poruba birtoknak elfoglalásától eltiltja.

Hártyán, kívül zárópecsét helyével.

5. 1336. április 1. Visegrád. (»In Alto Castro.«)

(Nagymartoni) Pál országbíró (»iudex curie Karoli regis«) Boda fia Miklósnak a maga és fivére Fülöp nevében előadott kérelmére átírja Donch mesternek 1335. május 8-án kelt oklevelét. (Ld. a 3. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő pecséttel.

6. 1338. július 4.

Az esztergomi káptalan a zólyommegyei Boda fiai Miklós és Fülöp liptói nemesek kérelmére átírja IV. László királynak *1285-ben* kelt oklevelét, melyben a király László fia Boda kérelmére átírja a maga *1283-ban augusztus 20-án* »in Gunch« kelt oklevelét, melyben a király László fia Budának főleg fivére Egyed haláláért, a ki a király szolgálá-

latában a tatárok elleni hadjáratban esett el, a »Zolum« megyei Palugya nevű erdőt és szántóföldet adományozza, melynek határait megállapítja.

Hártyán, alul selymen függő pecséttel.

Kiadta : az 1283. évi oklevelet Fejér, *Cod. Dipl.* V/3. 161. l. V. ö. Horváth Sándor : *Regesták a líptói és turóczi regisrumhoz* 105. és 117. reg.

7. 1340. december 7. Visegrád.

Róbert Károly király a líptóvármegyei Kispalugyai Péter fia Andrásnak a maga és fiai János, Márk, András, Fülöp, Pál és a másik András nevében előadott kérelmére átírja és megerősíti IV. László királynak 1286. évben kelt oklevelét, melyben Dömötör mester zolyomi comes jegyzőjének (notarius), Péter fia András mesternek adja »minorem Palugea vocatam in districtu de Lypto existentem«, minden tartozékaival egyetemben.

Hártyán, hátlapján rányomott viaszpecséttel, mely alatt : »*Propria commissio regis*« szavak olvashatók.

Az 1286. évi oklevél *kiadva* : *Hazai Okmánytár* VIII. k. 248. l. V. ö. Horváth : I. m. 124. reg.

8. 1348. május 9.

Miklós nádor a »Zyk«-i István leánya, Tamás fia Jakab felesége és ennek fia Pál, továbbá »Palugya«-i Boda fia Miklós közt, a Miklós által elfoglalva tartott líptóvármegyei Mysselfolua birtok miatt folyó perben, — mely birtok Miklós állítása szerint nem is Mysselfolua-nak, hanem Palagya-nak neveztetik — miután a felek III. Endre királynak 1298. márczius 30-án, továbbá IV. László királynak 1287. és 1285. évi okleveleit felmutatták, a peres Palugya birtokot a IV. László király oklevelében körülírt határok szerint Boda fia Miklósnek ítéli oda.

Hártyán, selymen függő töredékes pecséttel.

V. ö. Horváth : I. m. 258. reg.

9. 1349. augusztus 26.

»Thomas vicecomes magistri Thome comitis de Lyptov et quatuor iudices nobilium de eodem« előtt Boda fia Miklós kötelezi magát, hogy Gergely megöletéseért Chyn, Leusták, Mátyás és Chynegának három részletben száz budai márkát fizet.

• Hártyán, hátlapján öt rányomott viaszpecsét helyével.

10. 1350. február 10.

Az egri káptalan előtt Kispalugyai András fia Fülöp deák a maga és fivére nevében kéri, hogy a Boda fia Miklóssal a líptóvármegyei Kispalugya birtokon lévő földterület miatt III. Endre királytól 1299-ből származó oklevelében foglalt határmegállapító részt adja ki, mire a káptalan a kérelmet teljesíti.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

11. 1350. július 12.

Az esztergomi káptalan előtt Palugyai László fia Boda fia Miklós egyrésztől, a lipitovármegeyi Kispalugyai Péter fia András mester fia Fülöp másrésztől a Palugya birtok miatt folyó perben történt mindenféle erőszakoskodás és hatalmaskodások tárgyában kiegyeznek.

Hártyán, kívül rányomott viaszpecsét körvonalaiival.

12. 1350. július 12.

Az esztergomi káptalan Péter fia Tamás mester lipitói és kőrösi comes parancsára jelenti I. Lajos királynak, hogy a Palugyai László fia Boda fia Miklós és Kispalugyai Péter fia András mester fiai János, Márk, András és Fülöp közt folyó perben Kispalugya helység határában lévő peres erdő- és földterület határait megjárván, abba András fiait beiktatta.

Hártyán, kívül rányomott pecsétje elveszett.

13. 1350. július 16.

»Nos magister Thomas filius Petri comitis Liptoviensis et Crysensis comitatum« ítéletlevele, melyben a »Pologya«-i László fia Boda fia Miklós és Kispalugyai Péter fia András mester fiai János, Márk, András, Fülöp és Pál közt a lipitovármegeyi »Kyspalogya« birtokon fekvő erdő és földterület miatt folyó perben a peres területet a nevezett András fainak ítéli oda, Boda fia Miklósnak »perpetuum silentium imponentes«.

Vízfoltos hártán, selymen függő pecsétje elveszett.

14. 1352. márczius 9.

Lajos király Palugyai Boda fia Miklós kérelmére átírja atyja, Károly királynak 1340. december 7-én (»secundo die festi beati Nicolai confessoris«) Visegrádon kelt oklevelét, melyben átírja IV. László királynak 1285-iki átíró levelében ugyanennek 1283. augusztus 20-án »in Gunch« kelt adománylevelét. (V. ö. a 6. számú regesztával.)

Vízfoltos hártán, melynek plicaturáján a király 1364. november 29-én kelt pecsételő záradéka olvasható, alul két selymen függő pecsét közül az egyik elveszett, a másik töredékes.

15. 1353. június 4.

Tamás országbíró előtt »Akalychna«-i Péter fia János és »Pologya«-i Boda fia Miklós közt a Palugya birtok miatt folyó perben az országbíró ezen birtokot a Cherumpna és Harankafiahaza birtokok felé megállapított határok szerint Boda fia Miklósnak ítéli oda.

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel.

16. 1358. szeptember 25.

Az esztergomi káptalan előtt Kispalugyai András mester fiai János, Márk, András, Fülöp és Pál egyrésztől, Palugyai Boda fia Miklós comes és fiai János, Jakab és Fülöp másrésztől, a lipitovármegeyi Poruba birtokot illetőleg megegyeznek olyanformán, hogy

András mester fiai ezen birtokot három évig használják zavartalanul, azután pedig bocsássák vissza Boda fia Miklósnak.

Vízfoltos hártmán, függő pecsétje elveszett.

17. 1367. június 21.

Az egri káptalan előtt Orlai Cenk János fia Máté, Sumsal-i Pál fia Pál, Sumsal-i Pál fia Tamás fia István egyrésztől, a lipitovármegeyei Kispalugyai András fia János fia Máté a maga, továbbá fiverei Miklós és Péter, továbbá Fülöp deák fia András, Márk fiai Márton és Pál, Pál fia János, András fia András fiai János, László, Pál és Mihály nevében másrésztől a lipitovármegeyei Porubáról és a zólyomvármegeyei Arnouch birtokból anyjuk Anna asszony, továbbá a Katalin, Ilona és Klára után járó hitbért, jegyajándék és leánynegyed részt elengedik.

Hártmán, alul selymen függő viaszpecséttel, alul A, B, C cyrographummal.

18. 1378. augusztus 4. (»secundo nonas mensis augusti.«)

Nagy Lajos király András fia András fia István és társai kérelmére ünnepélyes formában átírja és megerősíti az esztergomi káptalannak 1341-ben valamely Mária-ünnep (valószínűleg augusztus 15.) előtt kelt oklevelét.

Rongált hártmán, függő pecsétje elveszett.

V. ö. Horváth Sándor: I. m. 246. és 379. regesztájával.

19. 1385. október 6. Buda.

Mária királyné Palugyai András fia János kérelmére bizonyos Desk nevű ember után a királyra háramlott Demetrovych birtokban lévő birtokrészt, továbbá a Jesmanich, Plesnych és Popovich nevű és az oroszországi premisli kerületben fekvő birtokok részeit Palugyai Jánosnak, Lászlónak, Mihálynak és Andrásnak adományozza.

Hártmán, kívül rányomott viaszpecsét töredékével.

20. 1387. május 26.

László turóczi prépost és conventje előtt Palugyai András fia János a maga és fiverei László és Mihály nevében egyrésztől, Kispalugyai Pál fia János másrésztől megjelenvén, ez utóbbi a maga telkét (sessio) — kivéve azonban mégis három jobbágytelket — Palugyai Jánosnak, Lászlónak és Mihálynak adja, ezek viszont a maguk nemesi telkét — kivéve szintén a jobbágyokét — Pál fia Jánosnak adják.

Hártmán, alul hártmán függő viaszpecséttel.

21. 1431. február 19. Buda.

Zsigmond király Malethyni Péter fia Miklós és fivére Lőrincz kérelmére átírja Zsigmond királynak 1419. december 21-én Budán kelt oklevelét, melyben Liptó vármegye fő- és alispánjának meg hagyja, hogy miután Malethyni Péter fia Miklóst és fivérét Lőrinczet »Kysolazy«-n lévő curiájuk birtokában és használatában folyton

zaklatják és tőlük »tamquam hominibus popularibus collectas annuales exigeretis indebite et minusiuste in ipsorum preiudicium et nobilitatis dedecus non modicum«. Mi azonban — folytatja a király — meggyőződve arról, hogy a nevezettek a szóbanforgó curiát »nobilitatis titulo« bírják, parancsoljuk, hogy őket ennek birtoklásában és használatában zaklatni ne merjék.

Hártyán, alul selymen a turóczi convent viaszpecsétje van ráfüggesztve.

22. 1440. december 6. Kismarton.

Erzsébet királyné Hottothyn-i György fia György Lipcse (»Lypcze«) várbeli vicevárnagynak érdemei jutalmául odaadományozza a zólyomvármegyei Orawecz birtokot, mely Lypthow-i Tóth Miklósé volt és a barsvármegyei Glednigk birtokot, mely Kálnai Terek Mihályé, továbbá Kálnoki Lászlóé és Györgyé volt, de hűtlenségük miatt elvesztették.

A pecsét alatt: »Relatio Bartholomei comitis Segnie etc.«

Hártyán, pecsétje elveszett.

23. 1465. november 12.

A szepesi káptalan I. Mátyás királynak 1465. április 2-án Besztercebányán kelt iktatóparancsára jelenti, hogy néhai Malathyn-i Demka Lőrincz fia Gergelyt a lipcsevármegyei Kyszalazy birtokon lévő curiába és ennek tartozékaiba ellentmondás nélkül beiktatta.

Hártyán, alul selymen függő pecsét töredékével.

24. 1469. május 29.

Az esztergomi káptalan a lipcsevármegyei Kispalugyai Gáspár fia Márton kérelmére átírja III. Endre királynak 1299-ben kelt oklevelét, melyben meghagyja a turóczi conventnek, hogy Demeter mester pozsonyi, zólyomi és sárosi comes ítélőmesterét (prothonotarius) és procuratorát, a lipcsevármegyei Kispalugyáról való Péter fia András mestert »Polugea« birtokba iktassa be és a birtok határait járja meg, a mit a convent teljesít is és erről szóló jelentésében a birtok határait pontosan körülírja.

Hártyán, alul selymen függő pecséttel.

V. ö. Horváth Sándor: I. m. 170. regesztájával.

25. 1474. április 26. »In porticu prefate ecclesie Strigoniensis.«

Mihály milkói püspök és esztergomi vicarius IV. Sixtus pápának jelenti, hogy a néhai Palugyai Toth Pál (a ki míg élt, Kassán lakott) fia Gáspár (a kinek gyámja Palugyai Márton) és Czypczer Kelemen kassai polgár közt bizonyos ingó és ingatlan javak miatt folyó perben ítéletet hozott, azonban ezzel a felek meg nem elégedvén, fellebbeztek az apostoli szent székhez, a mely fellebbezésre három hónapi időt adott nekik.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

26. 1476. június 2. Buda.

I. Mátyás király néhai Kispalugyai »Lyphou« Gáspár fiainak, Bálintnak és Mártonnak címeres nemeslevelet adományoz.

Hártyán, alul selymen függő pecsétje elveszett.

Kiadta: Majláth Béla, *Turul* 1891. évf. 29. l.

27. 1492. december 6. (»tertio die termini prenotati« — t. i. »sexagesimo die octavarum festi beati Michaelis archangeli predictarum.«)

Báthori István országbíró és erdélyi vajda előtt Bodafalvi Thathar Imre megjelenvén, előadta, hogy az esztergomi káptalan *1358. szeptember 25-én* kelt oklevele (l. a 16. számú regesztát), mely az övé, Borsvai Benedek királyi ügyigazgató kezei közt van, a ki azt nem akarja neki kiadni. Erre az ügyigazgató kijelenti, hogy a kérdéses oklevél tényleg nála van, de azt bizonyos egyének tették le nála, de mégis hajlandó azt átírás végett kiadni, mire az országbíró az oklevelet átíratban Thathar Imrének kiadja.

Hártyán, alul selymen függő vörös viaszba nyomott pecséttel.

28. 1518. október 15. Bács. (»In presenti dieta sew conventione generali universorum dominorum prelatorum ac baronum et regni nostri nobilium hic Bachie celebrata.«)

II. Lajos király néhai Kispalugyai Márton fia György kérelmére átírja Dömötör mester pozsonyi, zólyomi és sárosi comesnek *1298. október 6-án* Zólyomban kelt oklevelét. (I. az 1. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő pecséttel.

29. 1521. június 24.

A szepesi káptalan II. Lajos királynak *1521. május 5-én* Pesten (»in civitate Pestiensis«) kelt iktatóparancsára jelenti, hogy Zenthannai Meese Györgyöt és nejét Feliciát, Lwbwly Andrást, ennek nejét Rwsát, ennek fiát Istvánt, továbbá néhai Szentannai István fiait Demjént és Tamást a lipcsevármegyei Kermesháza birtokba ellentmondás nélkül beiktatta. Iktató nemesek: Nagypalugyai Platy Péter, Bwkowyczky László, Kysolozy Denka Péter, Wydafeldi Osko Mihály.

Hártyán, alul selymen függő, ép viaszpecséttel.

II. A Szentmiklósi és Óvári Pongrácz család levéltára.

Ezen család levéltárát már 1872-ben a szepesmegyei történelmi társulati kirándulás alkalmával megtekintette Pesty Frigyes. A XIV. és XV. századból összesen tizenegy darab oklevelet szemelt ki és tanulmányozott behatóbban. Általános megjegyzése, hogy bár a levéltár számra nézve terjedelmes ugyan, de tartalomra nézve »alárendelt becsű«. (L. *Századok* 1872. évf. kirándulási jelentés 523. l.)

Pesty után Majláth Béla kutatta át a levéltárat, melynek eredményét a »Liptó megye törzsökös családjai« című munkájában értékesítette. Itt a Szentmiklósi és Óvári Pongrácz család középkori történetének keretében (I. m. 38—49. l.) a család okleveleit is bővebben ismerteti.

A család életrajzának kiegészítéséhez mi is hozzá tudunk néhány adattal járulni.

A XV. század első felében van a család emelkedőben. Ekkor nyeri birtokadományait. 1432. február 14-én Zólyomban ad ki Borbála királyné egy oklevelet, melyben *Liptói* Pongrácznak adományozza Oroszlánkő és Budatin várakat és azoknak tartozékait.¹

Zsigmond, illetve Albert király halála után zavaros idők következnek hazánkban. Ezen zavarokban nem kis részt vett Szentmiklósi Pongrácz, a ki például 1447 év tavaszán felégeti Körmöczöt, a mint azt Giskra 1447. április 28-án Körmöczön kelt levelében a bártfaiaknak írja, általában panaszkodva, hogy Szentmiklósi Pongrácz V. László királynak sok kárt okoz.² Volt tehát V. László királynak 1453-ban miért megkegyelmezni Pongrácznak.

A nyugalmasabb idők beálltával a Pongráczok is inkább vagyonuk és kiváltságaik gyarapítására adják magukat, a kétes értékű magánharczok helyett. 1508-ban II. Ulászló király nemcsak a szentmiklósi vásártartási jogukat erősíti meg újra, hanem 1508. június 12-én Budán kelt oklevelével Szentmiklósi Pongrácz Miklósnak, összes birtokaira kiterjedőleg jus patibulit, vérhatalmi jogot adományoz.³

A család szíves volt gazdag levelesládáját a bizottságnak Liptószentmiklóson a vármegyeházán bemutatni. Mi, szemben Pesty Friggyessel, csak kilencz darab középkori oklevelet találtunk a levéltárban, ezekre azonban erőnek erejével sem tudjuk ráfogni, hogy »alárendelt becsűek«. Csak minden család ilyen »alárendelt becsű« okleveleket őrzött volna meg számunkra!

A családnak Andrásfalván őrzött középkori oklevelei a következő tartalmúak:

1. 1360. június 24.

Nagy Lajos király előtt »Pangracius de Sancto Nicolao de comitatu Lyptoviensi fidelis noster personalis nostre serenitatis genibus arcuatis« könyörgött, »quod privilegium condam serenissimi principis domini Bele regis predecessoris nostri predilecti super collationibus possessionum Zenmiclos, Jalochmelleke alio nomine Hokylese,

¹ Magy. Nemz. Múzeum: Törzsléváltár.

² Bártfa sz. kir. város levéltára.

³ Magy. Nemz. Múzeum: Törzsléváltár.

item Perbenye, Jawor, Haraduk necnon Vytamfiaylese vocatarum confectum et suis predecessoribus gratiose concessum superveniente inopinati ignis incendio haberetur exustum«, és így birtokairól gyökeres jogát bizonyító oklevele nincsen, kéri tehát, hogy erről új oklevelet adjunk, melyet tehát tenkintettel a fentnevezett érdemeire, a melyet Sikat erőd (castellum) alatt a velenzések ellen, továbbá »Beelz oppidum« ostromakor a rutének ellen szerzett, a már felsorolt liptómezei birtokokat összes tartozékaival egyetemben »et specialiter foro ab antiquo in ipsa possessione Zenmiclos exigi et celebrare consveto« új adomány címén Pongrácznak, továbbá fiainak Andrásnak, Jánosnak és Péternek és Gercsel (Serefel) fiainak Jakabnak és Fülöpnek adományozza.

Hártyán, alul pecsételő záradékkal, két selymen függő viaszpecsét töredékével. I. Horváth Sándor: *Regeszták a liptói és turóczi regisztrumhoz 54. 1.*

2. 1372. augusztus 7.

A szepesi káptalan előtt Liptószentmiklósi Pongrácz fia András neje Márta, Perényi Miklós comes fia István leánya és Perényi István fia János választott bírák elé viszik vitás ügyüket (a választott bírák névszerint: Liptószentpéteri Sándor fia Miklós, »De Gargow« Jakab fia György, Miklós »rychwald«-i (Sárosmeze) plébános, »De Boxa« Beke fia Balázs, Benedek szepesi prépost, Péter olvasókanonok, János órkanonok ugyanott), a kik úgy döntenek, hogy Perényi István fia János szepesmezei »Krumpach, Ludwik et Pliono«, továbbá sárosmezei »Juanuzfalua, Nemetfalua et Osykw« birtokai-ból, melyeknek negyedrészt birtokolja, ezen negyedrészt fele Márta asszonyt illeti meg, melyet azután a bíróság köztük meg is oszt.

Hártyán, hátlapjára nyomott pecsétje elveszett.

3. 1424. június 19. Buda.

Zsigmond király »de Andreasfalwa« Jakab fia Andrásnak, továbbá osztályos atyafiainak, úgymint: Andrásfalvi András fia Miklósnek, János fiai András, György, Miklós és Jánosnak a liptómezei Szent-Miklós birtokukon minden pünkösdt megelőző vasárnapon, továbbá minden év Szent Miklós napján (december 6.) és a rá következő napokon országos vásár tartását engedélyezi.

Hártyán, alul vékony fonalon függő viaszpecséttel.

4. 1443. márczius 30. Buda.

I. Ulászló király »Zenthmiklos«-i Pongrácz szakolczai kapitány-nak érdemei jutalmául azon kiváltságot adományozza, hogy mindazon erőszakoskodásokért és hatalmaskodásokért, a melyeket ő vagy emberei az ország védelmében elkövettek, sem őt, sem pedig embereit (familiares) bíróilag üldözni nem szabad.

Papiroson, alul töredékes viaszpecséttel.

5. 1453. november 12. Prága.

V. László király Szentmiklósi Pongrácznak minden gonosztetteiért kegyelmet adván, meghagyja az ország összes bírói hatóságainak, hogy őt a megkegyelmezés előtt elkövetett tetteiért üldözni ne merjék.

Papiroson, papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

6. 1479. február 17. Buda.

I. Mátyás király előtt »Jacobus Pangracz de Zenthmiklos« a maga, továbbá Pongrácz István és János nevében megjelenvén, előadta, »quod cum nos alias in manibus et educatione serenissimi domini regis Bohemie tenebamur«, ők Szilágyi Mihály vezérlete alatt azon hűtlenek ellen, kik »tunc contra nos, in aliena manu et educatione existentes rebellabant«, fosztogatásokat követtek el, kik ezért most őket üldözik, kéri tehát a királyt, hogy gondoskodjék védelmükről. A király erre megparancsolja az ország összes bírói hatóságainak, hogy a fentnevezetteket ezen tetteikért üldözni ne merjék.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

7. 1481. június 17. Buda.

I. Mátyás király Szentmiklósi Pongrácz Jánosnak azért a sok rablásért, fosztogatásért és garázdálkodásért, a melyet »tam ex castro suo Wgracz« mint pedig máshol elkövetett, kegyelmet adván, meghagyja az ország bírói hatóságainak, hogy őt ezen tetteiért bíróilag üldözni ne merjék.

Papiroson, alul rányomott vörös viaszpecsét töredéke.

8. 1514. május 18. Buda.

II. Ulászló király udvari emberének (aulicus), Pongrácz Miklós-nak megengedi, hogy a Liptó vármegyében fekvő »in oppido... Zenthmiklos« tartatni szokott országos- és hetivásárok alkalmával »tributum fori de veteri consvetudine nundinarum sew fororum aliorum locorum« szedhet, de ennek a megengedett vámtételeket felülhaladni nem szabad.

Papiroson, alul papirossal fedett vörös viaszpecséttel.

9. 1518. május 25. Buda.

II. Lajos király Szentmiklósi Pongrácz Miklós királyi aulicusnak és fivérének, Pongrácznak a Zsigmond királytól nyert vásártartási jogot újra megerősítve megengedi, hogy a nevezettek a tulajdonukat képező Szentmiklós városában minden év pünkösöd előtti vasárnapján és Szent Miklós napján (december 6.) országos vásárokat tartsanak. (L. a 3. számú regesztát.)

Hártyán, alul selymen függő töredékes vörös viaszpecséttel.

III. A Balló család levéltára.

A Balló család Liptószentmiklóson őrzött okleveleit a megyeházán volt szíves a bizottságnak bemutatni.

A hat középkori darabból álló becses levéltár okleveleinek tartalma a következő:

1. 1302.

Az esztergomi káptalan előtt Tamás comes fia Fülöp comes megjelenvén, a maga és fivére Gál (Gaal) és társai nevében az »in districtu de Zolum« fekvő Ponyk nevű birtokon lévő bizonyos földrészt, a mely nyugaton »circa metas Pauli filii Modach et comitis Myka« fekszik, »genero suo«, Péter fia András mesternek adományozza és a káptalannal a birtokrész határait megállapíttatja.

Hártyán, alul selymen függő viaszpecséttel.

2. 1318.

Bálint turóczy prépost és conventje előtt »Petrus dictus Salsosus et Tompos filii comitis Philippi« egyrésztől, András mester »gener eorundem« másrésztől megjelenvén, az előbbieket a zólyommegyei Ponyk birtoknak egy részét, mely Modach fia Pál és Myke fiai Desev és János birtokrészeinek határai közt fekszik, András mesternek adományozzák, mire a convent a birtokrész határait megállapítja.

Vízfoltos rongált hártván, alul selymen függő viaszpecséttel.

3. 1385. november 3. Leuburga (Lemberg).

Bebek Imre Oroszország kapitánya Mária királynénak 1385. szeptember 30-án Budán kelt ama parancsára, melyben Bebek Imre Oroszország kapitányának vagy a premisli várnagyoknak meghagyja, hogy bizonyos Desk nevű ember tulajdonát képezett Demetrouich, Jesmanych, Plesovnich és Popouich nevű és a premisli várhoz tartozó birtokrészekbe, melyeket Palugyai András fainak Jánosnak, Lászlónak és Mihálynak, továbbá Palugyai Fülöp fia Andrásnak adományozott, a felsoroltakat iktassa be — jelenti, hogy ezeket a megnevezett birtokrészekbe ellentmondás nélkül beiktatta.

Hártyán, alul hártván függő töredékes pecséttel.

Kiadta: Fejér, *Cod. Dipl.* X/1. 261. l.

4. 1450. április 24.

A turóczy convent előtt »Widafelde«-i, másképp »Párisháza«-i György fia Márton deák a maga és fiai István, Mihály, György és Balázs nevében megjelenvén, a liptóvármegyei mindkét Vidafelde birtokon lévő birtokrészeket illetőleg osztályegyezséget köt Jakabbal »dictus Drekmen« (máshol »Dyekmen«), Mihály fiaival János deákkal és Mátyással, továbbá Vidafeldei István fia Lászlóval.

Hártván, alul selymen függő viaszpecséttel.

5. 1475. február 5.

A szeptesi káptalan előtt »Wydafelde«-i György fia néhai Delmen Jakab leányai, Veronika és Márta a lipcsevármegyei »Wydafelde« helységben lévő birtokrészeik felét háromszáz forintért Malathyni András fia Lászlónak és feleségének Klára leánya Dorottyának és társainak adják el.

Hártyán, alul fonalon függő pecsétje elveszett.

6. 1479. július 28. »Ad Beatam Virginem.«

Demeter lipcsevármegyei alispán és a négy szolgabíró előtt »Malethin«-i, másképp »Widaffelde«-i László fia Mihály atyját bizonyos curiának és összes tartozékainak használatától eltiltja.

Papiroson, kívül öt rányomott viaszpecsét helyével.

IV. A Bohus család levéltára.

A nekünk bemutatott családi levéltárak közül, a Palugyay és Pongrácz családok levéltárain kívül, a többi számára nézve nem nagyon terjedelmes. Ezzel szemben azonban akárhány család csupán Árpád- és Anjou-korabeli okleveleket őrzött meg számunkra. Ilyen például a Mattyasovszky vagy a Rásztokay családok kevés, de értékes középkori darabokból álló levéltára.

Ezen kisebb levéltárak közül például a Fancsali Joób család levéltára nem Liptóra, hanem más, idegen megyékre vonatkozó okleveleket tartalmaz, míg a többi kivétel nélkül Liptómegyére vonatkozik.

Habár akárhány ilyen kisebb családi levéltár csak egy-két középkori darabból áll, mégis ezen mozaikdarabokból is rendkívül érdekes képet állíthatunk össze főleg a megye birtokviszonyaira és az egyes családok genealogiájára vonatkozólag, és így értékük éppen nem megvetendő.

A kisebb, legfeljebb öt középkori darabból álló családi levéltárakból összesen huszonkilenc darab középkori oklevél került bemutatás alá. Sokkal nagyobb eredményt érhetünk volna itt is el, de — sajnos — a legtöbb család levelesládája nem nyílt meg előttünk, a mint azt már előbb említettük.

Ezen értékes kisebb családi levéltárak közül a Bohus család a megyeházán volt szíves okleveleit nekünk bemutatni. A két darab Anjou-kori és három darab XVI. századi oklevél tartalma a következő:

1. 1363. november 13.

Egyed turóczi prépost és conventje előtt Beher fia János egyrésztől, Beher Jakab fiai Márton, István és Miklós másrésztől, ez utóbbiak anyjuknak Lucának (»domine Luche matris predictorum«) leánynegyedét illetőleg egyezséget kötnek.

Eredetije hártván, a szepesi káptalannak 1550. április 11-én kelt átiratában.

2. 1386. november 19.

László turóci prépost és conventje előtt Keresztúri Czinege (»Chynege de Kerestwr comitatus Lyptouyensis«) János fiai István és Pál, nővérüknek Dorottjának, a ki a nem nemes János fia Györgyhöz ment férjhez, a Keresztúron levő birtokból néhai Leustách nemesi telkének felét leánynegyed címén odaadományozzák.

Hártván, selymen függő pecsétje elveszett.

3. 1500. október 22.

Okolicsnai Mihály liptóvármegyei alispán és a négy szolgabíró előtt Bohus György és társai Bohus Lászlót és Mártont a Bohusházán lévő birtokrész használatától eltiltják.

Papiroson, alul fekete viaszba nyomott pecséttel.

4. 1(5)07. október 20. Szent-Mária. (»Ad Sanctam Virginem.«)

Liptó vármegye hatósága Behárfalvai János neje Hedvig fiai András, Pál és Simon kérelmére átírja Liptó vármegye hatóságának 1358. május 16-án »in villa beate Virginis« kelt oklevelét, melyben a megye hatósága a Behár fia János neje és . . . Tamás fia János közt a leánynegyed miatt folyó perben választott bíróság előtt létrejött egyezséget írásba foglalja.

Rongált papiroson, kívül rányomott öt viaszpecsétje közül csak egy töredékes van meg.

5. 1519. május 25. Buda.

II. Lajos király meghagyja a szepesi káptalannak, hogy miután »Byharffalwa«-i Bohus Jakabnak, Lászlónak, Miklósnak, Pálnak és Jánosnak érdemeik jutalmául a liptóvármegyei »Byharffalwá«-n lévő nemesi curia negyedrészt, mely régen a Sándor családé volt, új adomány címén odaadományozta, őket a nevezett birtokba az említett címen iktassa be.

Papiroson, XX. századi másolatban. (Eredetije a szepesi káptalan országos levéltárában Scrinium 6. fasc. I. no. 24.)

{ V. A Fancsali Joób család levéltára.

A család volt szíves levéltárát a megyeházán működő bizottságnak bemutatni. Maga a levéltár több mint öt darab. Azonban két vagy három Árpád- és kora Anjou-korbeli, továbbá két későbbi középkori oklevél a nedvesség által annyira megrongált állapotban van, hogy olvashatatlanok és így a tudományra nézve — legnagyobb sajnálatunkra — majdnem teljesen elvesztek.

Az eredetileg Abaúj vármegyéből származó család két darab Anjou-korbeli és három XV. és XVI. századi oklevelei Abaúj,

Szatmár és Liptó vármegyékre vonatkoznak és mindannyi kivétel nélkül birtokügyben kelt oklevél.

Az oklevelek tartalma a következő:

1. 1334.

Az egrí káptalan előtt Forrow-i Aladár fia Miklós, az abaújvármegyei Fonchal birtokot Pesscarkosi Elekus fia György fia Pouch mesternek »de comitatu Zatmaryensi et castello de Zakala« eladja.

Vízfoltos hártmán, alul selymen függő viaszpecséttel.

2. 1352. márczius 14.

Pál turóczi prépost és conventje jelenti, hogy Mikus fiainak, Tamásnak és Péternek tulajdonát tevő liptóvármegyei Prezeky birtoknak határait I. Lajos király parancsára bejárta.

Hártmán, alul hártmán függő pecsétje elveszett.

3. 1484. január 5. Liptószentmiklós.

János liptószentmiklósi plébános és alesperes, György szent-andrási, Fülöp nagybobrowczi plébánosok és liptókerületi szentszéki bírák és ügyhallgatók előtt Fancsali Erzsébet Pétert, Lászlót, Miklóst és Jóbot a leánynegyed és hitbér megfizetéséről nyugtatja.

Rongált papiroson, alul három, fekete viaszba nyomott pecséttel.

4. 1499. június 17.

A jászai convent II. Ulászló királynak 1499. május 9-én Budán kelt iktatóparancsára jelenti, hogy Fanchali Pétert, Lászlót, Miklóst és Jóbot az abaújvármegyei Fanchal és Felsew Kasmark birtokokba új adomány czímén ellentmondás nélkül beiktatta.

Hártmán, alul selymen függő viaszpecséttel.

5. 1514. február 25. Buda.

II. Ulászló király meghagyja a szepesi káptalannak, hogy Benedekfalvai Péternek a liptóvármegyei Hozzywreth birtokba való beiktatásáról szóló oklevelét levéltárában kutassa fel és Péternek másolatban adja ki.

Papiroson, papirossal fedett vörös viaszpecsét töredékével.

VI. A Nemes család levéltára.

Nemes Albert beharfalvi lakos volt szíves családja levéltárát a megyeházán a bizottságnak bemutatni.

A négy középkori oklevelet tartalmazó levéltárnak különösen egyetlen Árpád-korbeli oklevele érdemel különös figyelmet, a mely IV. Béla királynak 1262. évi átiratában II. Endre királynak egy 1231. évi, tehát még a tatárjárás előtti oklevelét tartalmazza. Ezt az oklevelet 1391-ben, az oklevélvizsgálat alkalmával nem mutatták be (V. ö. Horváth Sándornak idevágó regeszta-művét), sőt, úgy látszik, hogy az oklevél mindez ideig kiadatlan.

A többi három középkori oklevél a XV. század második feléből és a XVI. elejéről való. Valamennyi oklevél birtokügyekre vonatkozik.

Az oklevelek tartalma a következő :

1. 1262.

IV. Béla király Behár fia Dénes, Péter, Voislaus és Sebestyén kérelmére átírja és megerősíti II. Endre királynak *1231-ben* kelt oklevelét, mely szerint a király Semel fia Behárnak »de terra Bobrouch et Hodos in Lypto« hat ekényi földet adományoz és egyúttal az illető föld határait is megállapítja.

Vízfoltos, nehezen olvasható hártján, fonalon függött pecsétje elveszett.

Eddig kiadatlan.

2. 1474. május 31. Buda.

I. Mátyás király Magosházi néhai Mátyás fia Egyed fia Orbán fia Orbán és Márta fia Márknak érdemeik jutalmául a lipitovármegyei Magosháza birtokot minden tartozékaival egyetemben új adomány címén odaadományozza.

Hártján, alul papirossal fedett, vörös viaszba nyomott gyűrűs pecséttel.

3. 1494. augusztus 9.

A turóczi convent II. Ulászló királynak *1493. október 24-én* Budán kelt iktatóparancsára jelenti, hogy Beharfalva birtokba (Liptómege) bizonyos Zsófiát ellentmondás nélkül beiktatott.

Vízről rongált, alig olvasható írással, hártján ; alul selymen függött pecsétje elveszett.

4. 1520. márczius 4. Buda.

II. Lajos király Sándor Jakab fia Tamás, néhai Sándor Orbán fiai András és Márton, néhai Nemes János fiai Márton és Péter, végül Lachny Miklós mindannyian beharfalvai lipitovármegyei nemesek kérelmére átírja IV. Béla királynak *1262. évi* átíratában II. András királynak *1231. évi* oklevelét. (L. az 1. számú regesztát.)

Kívül : Rta folio IIICXI.V. Anno etc. 1520.

Hártján, alul selymen függő vörös viaszpecséttel.

VII. A Turócdivéki és Nagypalugyai Platthy család levéltára.

A családnak Nagypalugyán őrzött levelesládáját Turócdivéki és Nagypalugyai Platthy Miklós úr volt szíves a megyeházán a bizottság rendelkezésére bocsátani.

A nagy levelesláda, melyhez jó elenchus is van, középkori oklevelekben nagyon szegény. Eredeti középkori oklevél egy sem maradt ránk, csak mindössze négy XV. és XVI. századi oklevél-

nek újkori és nem éppen megbízható másolata, melyek még hitelesítve sincsenek.

Ezen okleveleknek rövid tartalma a következő :

1. 1430. június 29.

István turóczi prépost és conventje előtt Péter a turóczi kerületben (districtus) fekvő Szent-Mihály egyház plébánosa, továbbá Divéki János fia Bálint és ezen Bálint fia Tamás, a nevezett egyházhoz tartozó földek és rétek miatt folyó perben egyezséget kötnek.

Rongált papiroson, újkori egyszerű másolatban.

2. 1438. után.

István turóczi prépost és conventje Albert királynak 1438. június 25-én Budán kelt iktatóparancsára jelenti, hogy Nagypalugyai Platthy Péter fiait, Miklóst, Györgyöt és Gergelyt, továbbá néhai Nagypalugyai Bálint fia Tamást a liptóvármegyei Nagypalugya birtokba, továbbá az Árva vármegyében »inter possessionem Nadasd nuncupatam ac metas regni Poloniae« fekvő Csemhova pusztá birtokába új adomány czímén ellentmondás nélkül beiktatta.

Papiroson, újkori másolatban.

3. 1506. július 8.

A turóczi convent előtt Nagypalugyai Platthy Péter és György II. Ulászló királyt a liptóvármegyei Nagypalugya ; mindkét Kelnik és Divék turóczvármegyei, továbbá Czernhova árvavármegyei birtokok bármi czímen való eladományozásától, Hargai Miklóst és Nagylucei Dóczi Ferenczet pedig a nevezett birtokoknak elfoglalásától és bármi czímen történő használatbevételétől eltiltja.

Rongált papiroson, újkori másolatban.

4. 1509. augusztus 18. Brünn.

II. Ulászló király Nagypalugyai Platthy Györgynek a pozsonyi főispánság és a soproni városi kapitányság jövedelmeit 4000 forintért zálogba adja.

Papiroson, egyszerű egykorú másolatban.

VIII. A Pruzsinszky család levéltára.

A család levéltárát szintén volt szíves a megyeházán a bizottságnak bemutatni.

A három darab középkori oklevélnek tartalma a következő :

1. 1300.

Ivánka turóczi prépost és conventje előtt Kuba fia Prezlov fiával, Mátéval megjelenván, Zellniche faluban lévő földjét, mely régente Kevel fia Benedeké volt, ugyanezen Benedeknek négy marka »minus uno fertone fini argenti« eladja.

Papiroson, újkori másolatban.

2. 1456. márczius 6.

V. László király Kevefalfvai, más néven Csipfalfvai Liptai Györgynek adja a lipitovármegyei Kevelháza, más néven Csipfalva birtokot, minden tartozékaival egyetemben.

Papiroson, újkori másolatban.

3. 1516. február 10.

Uriel turóczi prépost és conventje előtt a convent mind a két Slez helységének bírása és esküdtjei megjelenvén, kérelmükre a prépost azon kiváltságot adja nekik, hogy az officialist közülük elmozdítva, minden jövedelem legyen a helységé, ennek fejében azonban évenként száz forintnyi adót tartoznak fizetni.

Papiroson, újkori átírásban.

IX. A Pethő-Batiz család levéltára.

A család két középkori darabból álló levéltárát a megyeházán volt alkalmunk megtekinteni. Az oklevelek tartalma a következő:

1341. aug. 13.

1. Miklós prépost és az esztergomi káptalan I. Károly király parancsára Onth fia Eustách, Petew András fiai György, Miklós, István és Vitus, Lachk fiai Gergely és Pál; Pethew Pál, Miklós, Lőrincz és István, Gergely fiai János és Jakab, Denke fiai Batiz és Jakab, Batiz fiai János és Miklós; Jakab fia Lőrincz; Péter fiai István, Denke és Albert; István fiai Péter, Jakab és Gergely; néhai Belezkai Simon fiai János és Mihálynak a lipitovármegyei Belezka nevű birtokukért, cserébe az ugyanazon megyei »Malathyn seu Mecefewlde« lipitovármegyei birtokot adományozzák.

Hártyán, alul függő pecsétje elveszett. — Átírva I. Lajos királynak 1378. augusztus 4-én kelt oklevelében, melyet a szepesi káptalan 1548. »die dominico Reminiscere« ír át. (V. ö. Horváth Sándor: *Regeszták a lipitói és turóczi registrumhoz* 246. és 379. regesztáival.)

2. 1425. junius 11. Buda.

Zsigmond király Stibor vajda fia Stibor kérelmére átírja Stiboriczi, másképp Bolondóczy Stibor nyitrai comesnek 1424. augusztus 22-én Sklabinán kelt oklevelét, melyben az árvavármegyei Árva várát a Sklabina várában lakozó Baliczky András özvegyének Rachnának, továbbá fainak, Jánosnak és Prokopnak 3600 forintnyi összegért zálogba adja.

Hártyán, melyre alul idegen hatóság pecsétje van ráakasztva.

X. A Mattyasovszky család levéltára.

Özy. Mattyasovszky Elekné úrasszony levéltárát fia, Mattyasovszky Lajos úr mutatta be a bizottságnak, a kinek a középkori oklevél-bizottság különös hálával tartozik azon nagyméretű és

szíves előékenységgért, melylyel a középkori okleveleket a megyében felkutatva, azokról a legnagyobb készséggel adta meg az értékes felvilágosításokat. A család középkori okleveleinek száma kettő. Ezek közül egyik Árpád-kori, a másik kora Anjou-kori.

Az oklevelek tartalma a következő :

1. 1283. január 31.

IV. László király Suduna fia Mihály és Sulnuchai László közt a Sulnucha föld miatt folyó perben Mihály comest küldi ki az osztozkodás keresztülvitelére, a ki ezen megbízatásnak meg is felel és a széjjelosztott földek határait megállapítja.

Hártyán, alul selymen függő töredékes kettős pecséttel.

2. 1323. július 15.

I. Károly király Lyptowi Mátyás fia István kérelmére átírja IV. László királynak *1283. január 31-én* (»pridie calendis februarii«) kelt oklevelét, melyben Miklós »comes de Zolyo«-nak kérelmére a földet »iuxta terram villae nostrae Zelyncze dictam in Liptou existentem« Zudina fia Mihálynak és ennek fiának Mátyásnak adván, meg hagyja a turóczy conventnek *az 1283. július 1-én* (»in octavis beati Joannis baptiste«) Apostagon kelt parancsában, hogy a nevezetteket Zelyncze birtokba iktassa be, a mely parancsra Iwanka turóczy prépost és conventje *1283. július 8-án* (»in quindena festi nativitatis beati Joannis baptiste«) jelenti, hogy a nevezetteket Zelyncze birtokába ellentmondás nélkül beiktatta.

Hártyán, függő pecséttel, I. Ferdinánd királynak 1560. október 18-án kelt átiratában. Ugyanennek újabbkori átirata megvan Liptó vármegye levéltárában is.

Kiadva : Az 1283. évi oklevelek *Hazai Okmánytár* VIII. kötet 227. l.

XI. A Rásztokay család levéltára.

Idősb Rásztokay László úr volt szíves levéltárát a megyeházán működő bizottságnak bemutatni. A levéltárban két Anjou-korbeli oklevél van.

Az oklevelek tartalma a következő :

1. 1340. augusztus 25.

A szepesi káptalan Aladár fia Péter és Selen fia Szaniszló lipantai nemeselek kérelmére átírja Pál turóczy prépostnak és conventjének *1336. december 31-én* kelt oklevelét, mely szerint megjelenő Domithka fiai Fábán, Ipoly és Miklós, Márk fia Dénes, Radon fia Beke Pál, Márech fiai Balázs, Lőrincz és Tamás, Tivadar fia Laach Márton, István fiai János, Miklós, Pál, Tivadar fia Péter fiai Mihály és János (Jan), Zechk fia Gergely egyrésztől, a másik részről pedig Aladár fiai Pál és Mikou, Sepere fia Márton, Selen fiai Szaniszló és

Pál, Serephel fiai Turch, Bethlen és Máté, végül Becud fiai Tamás, Máté, Márk és János, a Domitkák és Radonok az »in districtu Lyptoviensi« lévő birtoknak ötödörösztét, a melyet »a Bela felicis recordationis Hungarie rege« kaptak, minden tartozékaival egyetemben Sepere fia Aladárnak és társainak adják, mely birtokrésznek határait a káptalan embere egyúttal meg is állapítja.

Hártyán, függő pecsétje elveszett.

2. 1374. október 21. (»sedecimo die octavarum beati Michaelis archangeli.«)

Szepesi Jakab országbírónak Rasztoka birtok ügyében hozott ítéletlevele.

Hártyán, alul selymen függött pecsétje elveszett.

V. ö. Horváth Sándor : I. m. 359. számú regesztájával.

XII. A Kobilicz család levéltára.

A család okleveleit a megyeházán működő bizottságnak volt szíves bemutatni.

A levéltár két darab XV. századi okleveleinek tartalma a következő :

1. 14 . . november 19. előtt. (A XV. század elején kelt oklevél.)

Hártyatöredék, melyben szó van Rastoka birtok iktatásáról.

A hártya nagy része hiányzik, alul selymen függő két darab viaszpecséttel.

2. 1488. június 29.

A szepesi káptalan Felsew Rasthokai Mátyás fia István kérelmére átírja a szepesi káptalannak 1425. május 26-án kelt oklevelét, mely szerint megjelenvén a káptalan előtt a liptóvármegyei Rasthokai Péter fia Bálint, az alsórasthokai birtokon lévő és őt megillető leánynegyed részét Alsórasthokai Fábián fia Demeter leányának, Annának adományozza.

Hártyán, alul fonalon függő töredékes pecséttel.

* * *

Elérkeztünk immár ezzel jelentésünk végére. Ha jelentésünk anyagán végigtekintünk, akkor — tekintve a rendelkezésünkre állott idő rövidegét — gazdagnak mondható az az eredmény, melylyel a középkori bizottság Liptó vármegye földjéről távozott. Azonban nemcsak gazdag, hanem egyúttal becses és értékes is az összehordott anyag, mert hiszen egy oly föld történetére vet világot, a melynek, főleg középkori multját illetőleg, eddig csak csekély számú adata állt a történettudomány rendelkezésére.

Jelentésünket nem fejezhetjük be a nélkül, hogy mindazoknak, a kik e nagybecsű és gazdag anyag összehordásában

bármilyen módon segítségünkre voltak, a kik levéltáraik értékes kincseit előttünk páratlan liberalitással feltárták, a kik munkálkodásunkat élénk érdeklődéssel kísérték, hálánkat és őszinte köszönetünket ismételten ki ne fejezzük, a jövőre nézve pedig arra kérjük őket, hogy a régmúlt idők eme nagybecsű emlékeit, a melyeket az ősök gondossága megőrzött számukra, őrizzék meg továbbra is a tudományos köz hasznára, a haza, főleg pedig a szűkebb haza dicsőségére.

DR. IVÁNYI BÉLA.

II.

A HELYI LEVÉLTÁRI BIZOTTSÁG JELENTÉSE.

Társulatunk vándorgyűlése megalakulása alkalmával a helybeli levéltári kutatások megejtésére bizottságot választott, mely *Odescalchi Artúr herczeg* elnöklete alatt Békefi Remig, Szádeczky Lajos és Wagner Ede tagokból és a tisztelettel alulírott előadóból alakult meg, kikhez Romhányi János tagtársunk csatlakozott.

E bizottságnak első és fő feladata volt a helybeli vármegyei levéltár átvizsgálása, ezenkívül az egyes levéltárak azon anyagának átkutatása, mely a többi bizottságok működési körén kívül esett, tehát főleg a mohácsi vészen túl eső, újabbkori levéltári anyag áttekintése. Sem a rendelkezésre álló idő, sem a bizottságnak számaránya nem tette lehetővé, hogy ennek a szélesen szertefolyó anyagnak beható és tüzetes vizsgálatát ez a bizottság elvégezhette volna. Míg a középkori oklevelek aránytalanul kisebb anyagát az ezzel működő bizottságok szabatosan feldolgozhatták, nekünk az óriási anyag futólagos áttekintésére is alig maradt időnk, s ha mindamellert mégis szép és becses eredményről számolhatunk be, ez arról tesz tanúbizonyságot, hogy Liptó vármegye levéltáraiban újabbkori történetünk fejezeteihez is gazdag anyag várakozik a feldolgozásra.

A bizottság figyelme elsősorban Liptó vármegye gazdag levéltára felé fordult, mely a Bebek-féle híres regisztrumot is megőrizte az utókor számára. Várakozásunkban nem is csalódtunk, mert e levéltár a történeti feldolgozásra érdemes adatok valóságos tárházát alkotja.

A levéltár az újonnan épült vármegyei székház földszinti részében öt szobában van elhelyezve.

Liptó vármegye közgyűlési jegyzőkönyvei az 1516. évvel kezdődnek és ettől az évtől kezdve szakadatlanul folynak napjainkig. Ezek a jegyzőkönyvek a vallás-, jog-, míveltség-, gazdaság- és család-történet szempontjából felette érdekes források, sajnos azonban, hogy alkalmas tárgymutató híjával a tudományos kutatás céljaira nehezen használhatók.